

OM
DEN NATURLIGA VILJANS FÖRMÅGA
I ANDLIGT HÄNSEENDE.

INBJUDNINGSSKRIFT
TILL DEN HÖGTIDLIGHET

HVARMED
THEOLOGIÆ DOCTORS PROMOTION

KOMMER ATT ANSTÄLLAS VID UNIVERSITETET I LUND

DEN 28 MAJ 1868.

LUND,
TRYCKT UTI BERLINGSKA BOKTRYCKERIET,
1868.

Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/IA41552409_0099

Om
den naturliga viljans förmåga i andligt hänseende.

Mer än tilläfventyrs under någon föregående period af sin utveckling afser theologien i våra dagar att framställa de religiösa lärorna till deras sedliga riktning. Härtill manas hon af tidens allmänna ande, hvilken sträfvar efter hvad den kallar det practiska och endast erkänner det, hvars nytta och brukbarhet den straxt för-
mår inse. I christendomen, säger den, är det blott den moraliska beståndsdelen, som äger något värde; ty den allena förmår att förbättrande inverka på viljan. Christliga läror af rent religiös art måste man derföre förkasta, och dogmer, som innehålla abstract religiösa elementer, böra derifrån befrias, om de eljest skola kunna räkna på ett allmännare bifall. Enligt denna grundsats måste, såsom lätt inses, flera af christendomens vigtigaste läror antingen helt och hållet varda om intet eller i väsendtlig mån komma till korta. Temmeligen allmänt säges det ock, att t. ex. christendomens försoningslära är förderflig, enär hon, långt ifrån att befordra det sedliga lifvet, tvertom hämmar dess utveckling. Hon hvälver skulden ifrån de många öfver på den ene. Han allena utför försoningens handling, medan de öfriga förhålla sig blott åskådande och derunder invaggas i sedlig tröghet och likgiltighet. Christus, menar man derföre, är icke försonaren; en sådan lära är endast ett påfund af den sedliga lätjan, som deraf velat bereda sig ett hyende. Han är den sedliga förebilden, som för alla de öfriga innebär den kraftigaste maning att likna honom och följa honom efter på det godas väg. I sammanhang dermed heter det ock, att hela kyrkans lära om Christi person innehåller flera ensidigt religiösa beståndsdelar, hvilka måste bortrensas, om hon ej skall motverka sedlighetens practiska syfte. Till dessa beståndsdelar räknas allt hvad kyrkan lär om Herrens gudomliga natur; ty derigenom upphäfves det nödvändiga likhetsförhållandet emellan honom och de öfriga. Han befinner sig nemligen i en

helt annan sedlig ställning än de och förmår därför icke för dem vara förebilden, såsom han det blifver, om han tänkes alstrad af det menckliga släktet sjelft. Slutligen heter det jemväl, att christologiens trinitariska förutsättning är en i alla afseenden förkastlig lära. Den erbjuder icke ens det svagaste fäste för mencklig tanke och är till hela sitt innehåll i sedligt hänseende alldeles oduglig.

Huru mycket vi än må klandra det sätt, hvarpå den antyddas grundsatsen tillämpas, så innehåller dock grundsatsen sjelf en osviklig sanning. Ty djupt och innerligt måste religion och sedlighet genomtränga hvarandra. Allt i religionen, som skall kunna räkna på varaktighet och bestånd, måste visa sig såsom practiskt, såsom användbart för menckligt hjerta och lefverne. På denna väg bekräftar religionen sin sanning och på den blifver hon ock tillgänglig för mencklig tanke och vetenskap. Vi måste därför antaga, att samtidens theologi, om än under många misstag och förvillelser, likväl innerst syftar till det rätta målet. Knappast behöfver det sägas, att dess uppgift är oändlig. Icke blott i de läror, vi exempelvis anført, utan i hvarje christlig lära innehållas mycken religiös halt, som ännu icke blifvit sedligt omsatt och practiskt utförd vare sig i vetenskapen eller lifvet. Tiderna igenom fortgår arbetet, det arbete, som fulländas dermed, att religion och sedlighet helt och hållet uppgå i och genomtränga hvarandra.

Ett lärostycke, som tilläfventyrs mindre än de flesta blifvit ethiskt förmedladt, är det, som handlar om den naturliga viljans förmåga i andligt hänseende. Ty änskönt den protestantiska symbolen visserligen framställt sjelfva grundsanningen i denna lära, har han dock icke tagit hänsyn till de många svårigheter, som möta vid dess genomförande. Protestantismens förtjenst med afseende på läran om den menckliga viljan i allmänhet faller ganska lätt i ögonen. Den består deri, att frihetens sanna väsen i skarpa, klara ord blifvit uttaladt. För catholicismen är det dunkelt. Den tänker sig friheten uppkomma genom en mekanisk förening af den gudomliga nådens verkan och den menckliga viljans ansträngning. Den menckliga personligheten håller liksom en del af sitt väsen undan för den gudomliga nådens nyskapande inflytande, emedan hon tror sig för densamma ingen försoning eller befrielse behöfva. Hon vill icke obetingadt förtrösta på den gudomliga nåden utan till en del förtröstar hon på sin naturliga viljas kraft. Men den naturliga viljan förmår icke att skänka hvarken förlåtelse och frid med afseende på det förflutna eller kraft med afseende på det tillkommande. Ty öfver det förflutna

tynger skulden och den gudomliga vreden, enär människans lif begynner i det admitiska förderfvet, och de många enskilda synderna derur utvecklat sig med en nödvändighet, som det varit viljan omöjligt att öfvervinna. Ännu mindre förmår den mensklige viljan att göra det gjorda ogjordt, att liksom taga tillbaka den föregående syndiga utvecklingen, utplåna och försona densamma. Men just detta är det som göres människan behof för att vinna en rätt tröst och frimodighet. Visserligen säges det från en lägre ethisk ståndpunkt, att ångren öfver synden beror på en fördom, af hvilken människan hindras i sitt sedliga sträfvande, och att hon i hvarje föresats till det goda bryter med hela sitt föregående förderf och gifver försoningen för detsamma. Men erfarenheten bevisar, att intet sinne, som tagit det rätt allvarligt med lifvets sedligt-religiösa uppgift, någonsin funnit sig tillfredsstäldt af denna eller liknande läror. Ångrens stunder vända alltjemt tillbaka. Äfven de synder, hvilka människan trodde, att både hon sjelf och andra längesedan förgätit, träda fram i de stunderna anklagande och fördömande. Den fullgiltiga försoningen kräfves såsom villkor för frihet från synden i det förflutna; alltför den synd, hvilken människan i den närmast föregående stunden begick, ända upp till den punkt i hennes väsen, der hon känner sig delaktig i den skuld, som hvilar öfver hela det slägte, hon tillhör. Ser åter människan hän emot det tillkommande, så består hennes egentliga borgen för segren öfver det onda i den så kallade goda föresatsen. Men det förflutnas erfarenhet har mer än tillräckligt lärt henne, att om än denna föresats i ett eller annat enskilt fall låter sig genomföra, så äro dock de fall ännu många flera, i hvilka alla goda föresatser bortblåsas som agnar för vinden. För blicken framåt är det följaktligen icke ljusare än för blicken tillbaka. Och sålunda fylles det närvarande af syndaångestens oändliga känsla. Det var denna känsla, som brusade igenom Luthers hjerta, då han kämpade den andliga kampen i den ensliga klostercellen. Men så var det ock under denna kamp, som Herren öppnade honom trons andliga ögon, så att han förmådde skåda frihetens eviga källa.

Denna fann han i den gudomliga nåden, uppenbarad i Jesus Christus, hvilken såsom en ny, men andlig Adam träder i stället för hela det mensklige slägtet och i gudamensklig värdighet och makt förvärfvar för dess räkning förlåtelse för det förflutna, kraft för det tillkommande och i följd deraf också tröst och frimodighet i det närvarande. Den store reformatorns erfarenhet af denna nådens frigörande kraft var så djup och öfvermäktig, att han uttalade den på

ett sätt, som icke alltid blef fritt från ensidighet. Han hade lärt känna den menskliga viljans förderf och vanmakt i andligt hänseende, hade förnummit, att den katholska verkheligheten slutade antingen med en falsk rättfärdighet eller med ångest och förtviflan. Sålunda blef nåden för honom allt; den naturliga viljan antingen intet eller också ett något, som yttrade sig i det häftigaste motstånd mot den gudomliga nådens inflytande. Men i följd deraf blef det ock svårt att fatta, huru nåden kunde vinna inträde i den menskliga viljan, och ännu svårare att inse, hvarföre den hos somliga individer utöfvade sin befriande kraft, hos andra åter icke förmådde att spränga syndens bojar. På sistnämnda fråga visste reformationen till en början intet annat svar än det, som i hufvudsaken innehölls i den Augustinska prædestinationsläran. Är nemligen nåden hvad dess namn innebär, så står det till Guds förborgade vilja att afgöra, hvilka den vill frälsa för att på dem bevisa sin barmhertighet och hvilka den vill förkasta för att på dem uppenbara sin rättvisa. Dermed har man visserligen på det beständaste förnekat catholicismens falska frihetslära, men jemväl uttalat en dogm, som icke låter sig förena med den menskliga frihetens ofafvisliga intresse. Den nämnda dogmen har dock i den äldsta Lutheranismen en helt annan ställning och betydelse än i den reformerta kyrkoläran. I den sistnämnda uttalas den för sin egen skull och är liksom den medelpunkt, hvilken öfvar inflytande på alla de öfriga lärorna; något som företrädesvis bemärkes i den reformerta uppfattningen af såväl nådemedlen som nådeverkningarna. För Luther åter är den äfven under hans första period, af underordnad art och ett blott medel för vinnandet af ett religiöst syfte, hvilket han icke på annat sätt tilltror sig att uppnå. Han afser nemligen att derigenom från grunden upphäfva all förtröstan på den naturliga viljans kraft i andligt hänseende. Men, sedan detta ändamål blifvit vunnet, bemärkes tydligen ett sträfvande efter att öfvergå från det religiösa till det sedliga för att förmedla det förra med det sednare. Ty visserligen höra vi Luther äfven sedermera ganska ofta tala om det förborgade rådslutet såsom en makt, emot hvilken alla ethiska frågor förstummas; men derjemte manar han i varma och lifliga ord till att betrakta frälsningens angelägenhet i ljuset af Guds uppenbarade vilja. Denna gifver sig tillkänna i Christi försoning, som blifvit förvärfvad för alla, i det gudomliga ordet, som vänder sig till alla, och i nådeverkningen, som med afseende på hvar och en är allvarligt menad. Sedan sålunda particularismen väsendtligen blifvit öfvervunnen, löser sig ock frågan om nådens första in-

träde i den menckliga viljan. Är nemligen menniskan å ena sidan beherrskad af synden och å den andra dock ansvarig för sitt eviga väl och ve, så kan lösningen endast tänkas så, att nåden genom hela sin verksamhet afser att *skapa* friheten i den menckliga viljan, och den slutliga utgången bestämmes följaktligen af det sätt, hvarpå menniskan emottar och använder den henne af nåden skänkt friheten till det goda. Den som hafver, honom skall varda gifvet, men den som intet hafver, från honom skall ock det varda taget, som han hafver eller menar sig hafva.

Det måste anses som en stor fördel för den lutherska reformationen, att ofvannämnda resultat blifvit vunnit redan före bildningen af symbolen, i hvilken det framträder såsom i hufvudsaken fullfärdigt. Men på ett vida mindre tillfredsställande sätt har symbolen besvarat den andra hithörande frågan, om den naturliga viljans förmåga i andligt hänseende, på hvilken fråga vi vid detta tillfälle särskilt velat fästa uppmärksamheten. Enligt Lutheranismens anthropologiska förutsättningar faller sig svaret helt enkelt och måste tydligen blifva, att den naturliga viljan saknar all förmåga i andligt hänseende. Men huru riktigt detta svar i hufvudsaken än må vara, så kommer det dock, på detta ovillkorliga sätt uttaladt, i strid med åtskilliga förhållanden, hvilka vi på intet sätt kunna förbise. Ty först och främst skall det sedliga medvetandet aldrig någonsin kunna förneka, att det äfven inom det område, som ligger utanför frälsningens, företer sig en stor åtskilnad i det goda emellan folk och folk, emellan individer och individer. Vidare och hvad mera är synes Skriften sjelf inom det nämnda området antaga grader i sedligt och religiöst hänseende. Ty hon talar om dem, som utan att hafva vunnit inträde i Guds rike, dock äro detsamma närmare än andra, och likaledes talar hon om en det godas lag i sjelfva hedningens hjerta samt antyder, att hans förhållande till densamma skall lända honom vare sig till dom eller till försvar på räkenskapens dag.

De härigenom uppkommande svårigheterna lemnas icke af symbolen utan allt afseende. Den söker fast heldre att begränsa sitt förut angifna kategoriska svar; men dess bestämningar rörande den naturliga viljans sedliga kraft äro aningen för inskränkta eller för obestämda till att på ett nöjaktigt sätt kunna reda dessa svårigheter.

Enligt symbolens mening äger den naturliga viljan först och främst förmågan af en så kallad *justitia civilis*. Hvad dermed bör förstås, är väl icke

fullt klart, men, så vidt man af enskilda yttranden kan döma, menas i främsta rummet människans förmåga att af fruktan för straff böja sig under de lagar, som gälla såsom villkor för allt ordnad samlif, så att hon sålunda, såsom det exempelvis heter, förmår att hålla sin hand tillbaka från stölden eller mordet. Vidare säges denna *justitia civilis* visa sig i viljans förmåga att bland rent timliga ting och gerningar bestämma sig för de goda och nyttiga samt förkasta de onda och skadliga. Hon förmår sålunda, såsom det heter, *velle laborare in agro, velle manducare et bibere, velle habere amicum, velle habere indumenta, velle fabricare domum, pecora nutrire, artem discere diversarum rerum bonarum, vel quidquid bonum ad præsentem pertinet vitam*. Antingen vi taga hänsyn till viljans förmåga att göra eller låta, bestämmes hon sålunda, enligt symbolens mening, endast af nyttans men aldrig af sedlighetens ändamål. Men hvar och en finner lätt, att det enligt en dylik åsigt är omöjligt att förklara alla de företeelser, hvilka inom det naturliga lifvets område förekomma oss såsom sedliga. Ty må vi vara än så benägna att i visst afseende instämma i Augustini bekanta yttrande om hedningarnes dygder såsom lysande laster, så lærer dock ingen vilja påstå, att de ur egennyttan ensamt leda sitt ursprung.

Finna vi sålunda symbolens bestämningar rörande viljans sedliga kraft mindre tillfredsställande, så gäller detsamma med afseende på dess lära om den naturliga människans förmåga i religiöst hänseende. Symbolen säger nemligen, att *humana ratio seu naturalis intellectus hominis obscuram aliquam notitiæ illius scintillulam reliquam habet, quod sit Deus, et particulam aliquam legis tenet*. Men först och främst förekommer aldrig medvetandet om Gud i en så obestämd allmänhet, som man här synes antaga, utan innebär alltid derjemte någon kunskap om Guds väsen, egenskaper och förhållande till menskligheten. Och då vidare det menskliga förståndet, enligt symbolens lära, är i andligt hänseende helt och hållet förmörkadt, så måste ock de föreställningar om Gud, till hvilka det kommer, blifva helt och hållet falska och förvända, samt sålunda i sedligt hänseende aldrig verka till gagn utan alltid till skada. Men äfven detta är, med en blick på erfarenheten, omöjligt att medgifva, enär den naturliga människan visserligen icke alltid, då hon af sitt Gudsmedvetande påverkas, också bestämmes på ett i sedligt hänseende förderligt sätt.

Har nu symbolen i förutnämnda hänseenden medgifvit för litet, så synes den åter i den sista bestämning, vi här böra afse, på den naturliga viljan ställa större anspråk, än hon, på grund af sin förutsatta beskaffenhet, skulle kunna uppfylla.

Är nemligen den naturliga viljan förderfvad ända till den grad, som symbolen antager, så uppstår frågan, huru vi hafva att tänka oss öfvergången från den gamla, onda viljan, till den pånyttfödda! goda. Symbolens svar på denna fråga har visserligen redan i det föregående blifvit gifvet. Det är nemligen nåden, som skapar friheten i viljan, hvarefter det beror på denna att begagna sig af den meddelade friheten för att mer och mer taga nåden emot. Men detta den sedliga befrielsens verk utför den helige ande icke på ett omedelbart sätt utan genom nådemedlen och serskilt genom ordet. Menniskan skall lyssna till det gudomliga ordet, och när så sker, är anden straxt verksam i detta nådemedel till att framkalla frihetens första rörelser i viljan. Ytterst måste vi sålunda fråga: hvad är det, som föranleder den naturliga människan att lyssna till det gudomliga ordets röst och som sålunda aldraförst begynner öfvergången från den gamla ståndpunkten till den nya?

Svaret på den skärpta frågan borde egentligen uppbära hela symbolens lära i förevarande fall; men dertill har det icke nog styrka och innehåll. *Hanc verbi Dei prædicationem* — heter det — *audire oportet omnes, qui æternam salutem consequi cupiunt.* — — *Hoc Dei verbum homo, etiam nondum ad Deum conversus nec renatus, externis auribus audire aut legere potest. In ejusmodi enim externis rebus, ut supra dictum est, homo adhuc etiam post lapsum aliquo modo liberum arbitrium habet, ut ad cætus ecclesiasticos publicos accedere, verbum Dei audire vel non audire possit.* Att den naturliga människan äger den rent yttre förmåga, som i de anförda orden omnämnes, lär vi visserligen ingen betvifla; men hvad är det väl, som föranleder henne till att läsa eller höra det gudomliga ordet? En, om än dunkel och ofullkomlig, kärlek till sanning och längtan efter frälsning kan det enligt symbolens förutsättningar ingalunda vara; enär den naturliga människan är till sitt förstånd i andligt hänseende alldeles förmörkad och till sin vilja så förderfvad, att hon, långt ifrån att dragas till nåden, tvärtom står den på det häftigaste emot. Men bestämmes hon icke i förevarande fall af ett *desiderium salutis*, så kan hon endast tänkas ledd af ett slags *studium novitatis*, hvarom jemväl de äldre lutherska teologerna pläga tala. På en rent tillfällig och rent naturlig nyfikenhet skulle det

sålunda bero, om en människa gifver akt på det gudomliga ordet och följaktligen vinner den yttersta möjligheten till att blifva frälst.

Men om än dessa symbolens bestämningar förekomma oss mindre noggranna, så är detta dock föga egnadt att väcka en klandrande uppmärksamhet, enär sjelfva frågan snarare är af vetenskaplig än symbolisk art. Den lutherska symbolen hade till uppgift att i motsats till den katholska verkheligheten med alla dess beklagansvärda följder uttala sin lära om nådens makt såsom den allena frälsande och befriande. Men detta skedde med en ansträngning, som i visst afseende kan sägas hafva slagit öfver sitt mål. Hänfödda af glädjen öfver nådens allmakt, röja reformatörerna föga intresse för det naturliga lifvets sedliga och religiösa beskaffenhet, och så vida som ett sådant hos dem bemärkes, visar det sig endast som en önskan att framställa densamma så bedröflig som möjligt, på det att i följd deraf nåden desto mera måtte varda förherrligad. Symbolen kom sålunda att innehålla satser, som verkligheten vederlade och hvilka i öfrigt voro hårdare än som erfordrades för det ändamål den afsåg. Är nu detta det sätt, hvarpå ganska ofta en ny eller förglömd sanning först gör sig gällande, så kunna vi icke förundra oss öfver, om jemväl symbolen derpå afgifver ett bevis. Den ensidighet, som härigenom uppkommer, är det vetenskapens uppgift att rätta och upphäfva. Ty vid det vetenskapliga arbetet tillgår det annorlunda än vid symbolbildningen. Icke så sällan omfattar symbolen med en särskilt förkärlek det ena eller andra läromomentet och gör det gällande på de öfrigas bekostnad. Vetenskapen åter fattar lärans alla momenter till deras inbördes sammanhang, begränsar det ena emot det andra och organiserar sålunda hela innehållet till systemets enhet.

Enligt denna sin method måste vetenskapen i förevarande fall först och främst anmärka den nära nog absoluta motsats, som symbolen antager emellan naturen och nåden. Det blifver nemligen icke i symbolen visadt, huru nåden redan i naturen förbereder sig sjelf och begagnar de naturliga krafterna för sitt ändamål, utan det enda, som förenar dem båda, är den tunna tråd, som bildas af ett alldeles tillfälligt *studium novitatis*, hvilket möjligen kan föra människan till det gudomliga ordet och göra henne till föremål för den helige andes nådeverkan. Vidare och i sammanhang härmed måste vetenskapen påpeka den strid mot den sedliga verkligheten, i hvilken man på detta sätt kommer att stanna. Enligt symbolen är nemligen det naturliga lifvet endast den rena motsatsen till nåden och den sanna friheten. Och då det vidare

såsom den menar, icke finnes några grader i det religiösa mörker och den sedliga ofrihet, som inom förstnämnda område äger rum, så antages här en förderfvets likformighet, hvilken verkligheten ingentädes företer, och som jemväl förnekas af Skriften, då hon äfven inom den naturlige andens gebit både omtalar sådana, som äro långt ifrån Guds rike, och sådana, som äro helt nära derintill.

Men vill vetenskapen på grund af dessa anmärkningar försöka en ombildning af symbolens bestämningar i förutnämnda fall, så måste den dervid noga tillse, att den icke förlorar något af reformationens religiösa vinst eller kränker dess grundlära om nåden såsom frihetens lifskälla; ty derigenom skulle den sjunka tillbaka till den lägre ståndpunkt, från hvilken just den protestantiska bekännelsen upphöjt det christliga medvetandet. Fast heldre bör den, under troget förblifvande vid förutnämnda lära, söka klart bevisa, att dermed kan förenas, ja, att deraf fordras en i någon mån annan åsigt af den naturliga viljans sedliga frihet än den, som symbolen antyder. Den skenbara otroheten emot symbolen måste vid närmare granskning visa sig som en djupare trohet emot dess ethiska intresse, ett utförande af hvad symbolen innerst tänkt och menat, men icke förmått att uttala. Under fullt iakttagande af denna grundsats kan vetenskapen utjemna den dualism emellan skapelsens och nådens Gud, hvilken strängt taget synes följa af en eller annan bland de symboliska satserna. Väl är förhållandet emellan den helige Guden och den syndiga människan den både djupaste och mest skärande af alla motsatser; men den är dock väsendtligen upphäfd i det gudomliga rådslutet om mensklighetens frälsning. Då nemligen detta rådslut icke kan förverkliga sig på ett evigt utan endast på ett timligt, det vill säga historiskt sätt; så blifver deraf visserligen en följd, att en motsats emellan nådens och naturens rike i tiden måste äga rum, men ock att Gud såsom frälsningens Gud redan ifrån början och jemväl inom naturens och den allmänna skapelsens område måste vara tillstädes och verksam. Ty det genom synden hos människan uppkomna förderfvet kan, i följd af hennes ställning i skapelsens kedja, dock icke hafva gått så långt, att det innersta bandet emellan Gud och henne blifvit afskuret, att den sista mottagligheten, det sista villkoret för frälsning för henne försvunnit. Ville vi förneka detta, så måste vi antingen förneka det gudomliga rådslutets möjlighet eller också antaga en magisk försoning, en försoning utan all ethisk förmedling. Men står sålunda Gud äfven till den naturliga människan icke blott i ett förhållande af makt utan äfven af barmhertighet och kärlek, så måste han,

utan att öfverskrida det naturliga lifvets gräns, dock inom dess område begagna sig af här befintliga krafter och förhållanden för att leda menskligheten och den enskilda människan till den punkt, der de kunna emottaga den sanna friheten såsom nådens rika och saliga gåfva. Och sålunda uppkommer äfven för den naturliga viljan en relativ skuldfrihet eller en relativ fördömelse allt efter hennes olika förhållande till denna nådens förberedande ledning. Visserligen hvilar ett i många hänseenden ogenomträngligt dunkel öfver planen för mensklighetens sedliga uppfostran inom det område, som ännu icke belyses af nådens sol. Men från den antyddade tanken faller dock ljus öfver tillvarelsen, så att vi se den såsom en helhet och genomträngas af det glada hoppet, att i det ljuset möjligen kunna lösa mången den gudomliga verldsstyrelsens för oss ännu förborgade gåta. Vi se äfven det naturliga lifvet liksom genomväfdt af nådens förberedande phenomener, se det liksom sammansatt af mångahanda krafter och förhållanden, hvilka alla, om än mer eller mindre dunkelt, hänvisa på nådens och frihetens rike såsom det, i hvilket deras prophetior nå sin fullbordan. På de väsendtligaste af dessa krafter och förhållanden måste vi här fästa uppmärksamheten för att komma till ett positivt resultat med afseende på den naturliga viljans förmåga i andligt hänseende.

Redan det sätt, hvarpå förderfvet i den menskliga viljan är till och visar sig verksamt, bidrager i sin mån till att förringa det ondas inflytande. Huru fruktansvärd nemligen det ondas makt i menskligheten än må vara, i sig sjelft och principiellt betraktadt är det dock svagt i jemförelse med det goda. Det goda är till genom sig sjelft och lefver ur sin egen oändliga rikedom, men det onda saknar ett eget lifsinnehåll och framträder endast såsom negationen af det goda. Vidare och i sammanhang härmed finna vi jemväl att, medan det goda är den djupast enande, i sig sjelft samlade och harmoniska makten, så är det ondas rike, åtminstone så vida som det faller inom mensklighetens gebit, alltid i någon mån ett rike, som är tvedrägtigt inom sig sjelft. Med mycket stor orätt å båda sidor reser sig understundom det ena folket emot det andra, brinner den ene individen i hat till den andre. Men under dylika i sig sjelfve så beklagansvärda strider försvagas dock den ena mörkrets makt af den andra, så att det onda kommer till att uppenbara sin egen eländighet. På ett i någon mån mildare och fördelaktigare sätt förringar det onda sin makt i den enskilda människans hjerta. Här finna vi visserligen en eller flera syndiga lustar, som hålla viljan bunden, men dessa stå ofta i motsats till andra

onda böjelser, hvilka de följaktligen utesluta, och kunna sålunda vid sidan om sig lemna plats för böjelser och sträfvanden af bättre art. Äfven om en människa är helt och hållet beherrskad af den ena eller andra syndiga lustan, så kan det dock hos henne finnas åtskillig redlighet och rättrådighet, åtskillig godhet och välvilja, åtskillig barmhertighet och kärlek; och detta icke blott af anseende till människor eller andra oethiska motiver utan på grund af ett slags inre glädje åt det goda. I detta andliga tillstånd befinner sig den stora mängden af människor, och det är onekligt, att det af Herrens ande kan begagnas som ett medel att låta dem ana, huru det goda sinnet har det, och huru ljuft det är att, om än endast i några enskilda fall, känna sig fria från den förnedrande trälldomen under synden.

Men änskönt människan på detta sätt kan förberedas för den stund, då hon öppnar sitt hjerta för nåden såsom personlighetens allt beherrskande makt, så är dock det ifrågavarande tillståndet ännu långt ifrån den rättfärdighet, som inför Gud gäller. Ofta förväxlas dock den sednare med det förra. Den naturliga människan berömmes af andra och berömmar sig än oftare sjelf för utmärkta sedliga egenskaper, hon menar sig vara i andligt hänseende rätt och väl ställd, hon vet att uppräknat en mängd sedliga föreskrifter, som hon alltifrån sin ungdom har hållit; men det oakadt har det bekanta ordet: "ett fattas dig ännu" på henne sin fulla tillämpning. Det är skötesynden i hjertat, hvars boja alltjemt håller henne bunden och som hon, alla föresatser oakadt, aldrig med viljans naturliga kraft förmår att sönderspränga. Det är detta grundförderf, som gör hennes rättfärdighet om intet och upphäver all stadga och allt sammanhang emellan de enskilda yttringar af det goda, som i hennes lefnad möjligen kunna förekomma. Ja, hvad än svårare är, derest icke det förutnämnda, för den sanna friheten förberedande förhållandet af människan såsom sådant begagnas, så stannar hon icke länge uti sitt i någon mån obestämda tillstånd. Ty huru tvedrägtigt det onda i sig sjelft än må vara, äger det dock inom vissa gränser förmågan af en ganska stark sammanhållning. Under den syndiga utvecklingen företer sig ofta en i början ej anad slägtskap emellan mycket olikartade onda böjelser. Sålunda vexer synden en allt starkare vext i hjerta och lefverne samt sträfvar efter att hos människan öfvervinna den sista kvarlefvande af det goda.

Då människan af Gud icke blifvit tänkt och skapad såsom afsöndrad utan såsom en lem i släktets helhet, så bidrager jemväl denna omständighet till att

motverka det ondas makt i människans naturliga tillstånd. Visserligen är i hendedomen ideen om alla mensklige individer såsom tillhörande ett och samma släkte antingen helt och hållet fördold eller i bästa fall endast en dunkel aning, som utöfvar föga inflytande på det verkliga lifvet. Men det oaktadt känner sig dock individen äfven här åtminstone som en lem i inskränktere samfundsorganismer, bland hvilka familjen och folket företrädesvis ådraga sig vår uppmärksamhet. Uppenbarar nu synden sitt inneboende väsen i benägenheten för en sjelfvisk och egennyttig tillvaro, så motverkas denna benägenhet på ett ganska märkbart sätt af det förhållande, som inom familjen äger rum emellan mannen och hustrun, emellan föräldrarne och barnet. Det är omöjligt att ensamt ur egennyttn förklara alla de sköna drag af uppoffrande trohet och kärlek, af frivillig aktning och vördnad, hvilka vi inom detta område ganska ofta bemärka. Fast heldre bero de på en inskränkning af egoismen, så att sålunda familjen visar sig såsom en inrättning af naturens och skapelsens Gud, genom hvilken den syndiga människan på visst sätt emot sin vilja förberedes för det verkligt goda, för denna sanna frihet, i hvilken hon förmår att uppoffra sig sjelf för att vinna sig sjelf i sanning och verklighet tillbaka. Och den sedliga cultur, för hvilken människan i familjen är föremål, visar sig verksam icke blott i positivt utan jemväl i negativt hänseende. Ty om individen åsidosätter de fordringar, familjen på honom ställer, så måste, på grund af den sedliga art och ande, som i densamma är, en motverkan inträda och en smärta tillskyndas icke blott den, som lider orätt, utan också den, som gör orätt. Och då människorna förhålla sig mycket olika till familjens sedlige ande, så uppkommer i följd deraf äfven inom det naturliga lifvets område flercaldiga grader i det goda och en, om än blott relativ, tillräknelighet och dom. Ställer sig nemligen människan under inflytelsen af familjens uppfostrande verksamhet, så utvecklas mottagligheten för Guds rike och hon kommer det allt närmare och närmare. Står hon åter familjens gode ande emot, så uppstår en stegring i det naturliga förderfvet, en relativ förhärdelse, genom hvilken möjligheten för hennes inträde i nådens och frihetens krets blifver mindre än tillförene.

Såsom denna familjens förberedande ställning till Guds rike af erfarenheten bestyrkes, så är den jemväl antydd såväl af christendomen som af de förchristliga religionerna. Äfven dessa sednare hafva alltid, då de uppnått en högre grad af utveckling, i familjen sett en helig inrättning; och mycket ofta har familjekärleken

för hedningen varit en makt, som lyftat honom till den tro och kärlek till Gud, som det varit honom möjligt att uppnå. Vända vi oss åter till christendomens heliga urkunder, så finna vi här familjelifvets sedliga förhållanden med en viss förkärlek begagnade till att dermed beteckna de relationer, som förekomma inom nådens och frälsningens rike. Och dervid föres bilden och det som dermed betecknas ofta så nära hvarandra, att vi såsom Skriftens mening tydligen finna, att pieteten och familjekärleken är en odlande makt, genom hvilken det menliga hjertat småningom förberedes till att blifva den goda jord, i hvilken christendomens heliga säd kan gro och vexas och bära frukt. Förhållandet emellan barnen och föräldrarna icke blott betecknar utan äger, om än i ringaste mån, något af den andeliga frihet och kärlek, som erfäres, då hela menskligheten varder såsom en enda stor barnskara, öfver hvilken är han, som den rätte fadren nämnes öfver allt det fader heter i himlen och på jorden. Den trohet, som förenar syskonen inom en och samma familj, är en prophetia om den starka trohetens makt, hvilken skall genomströmma menskligheten, då hon en gång djupt känner sig såsom ett i honom, den förstfödde ibland många bröder. Och ju skärare kärleken varder emellan mannen och hustrun, emellan bruden och brudgummen, desto mera skall den kunna gifva en aning om det förhållande, som äger rum emellan Christus och församlingen, emellan Christus och den enskilde, som med honom ingått trons och kärlekens saliga gemenskap.

Ett sedligt inflytande, liknande familjens, utöfvas jemväl af det högre samfund, som vi kalla folket eller staten. Individerna föres derigenom in i en vidsträcktare krets och blifver delaktig af en mycket stor andlig rikedom. Ett eget land, en ordnad samfundsförfattning, folkets hela föregående historia, alla dess bedrifter i intellectuellt och practiskt hänseende, de heroiska naturer, i hvilka folkanden klarast uppenbarat sitt inneboende väsen; allt detta sluter sig tillsammans till en personlig bild, nästan till ett personligt väsen, som träder individen till mötes och blifver föremål för hans kärlek. I kraft af denna kärlek förmår sjelfva den naturliga menniskan att åtaga sig stora uppoffringar och handla på ett sätt, som jemväl i sedligt hänseende förekommer oss ädelt och värdigt. Det är sannt, många af dessa handlingar bero helt och hållet eller i väsendtlig mån på en egoistisk ärelystnad, men alla kunna dock icke förklaras ur denna orsak. Ty visserligen kan egoismen af hänsyn till menniskor åtaga sig hvarjehanda uppoffringar, men den kan dock ingahunda förmås till att offra det timliga lifvet, som är det

yttersta villkoret för all egoistisk njutning och lycka. Och dock trodde sjelfva hedningarne, att det var ljuft att dö för fäderneslandet, och många ibland dem bevisade, att denna tro icke var ett tomt ord utan en hänförande kraft.

Det sedliga inflytande, hvilket redan hedningen erfor i det borgerliga samfundet, blef honom en anledning att för detsamma söka ett gudomligt ursprung. I ideellt, om också icke i historiskt, hänseende är försöket fullkomligen berättigadt; ty staten är visserligen en inrättning af naturens och skapelsens Gud, genom hvilken han bereder sig väg såsom nådens och frälsningens. Och enär individerna jemväl till statens sedliga inrättning förhålla sig på helt olika sätt, så se vi äfven på denna punkt af vår undersökning den gradation i det goda och den relativa tillräknelighet och dom, hvilken vi redan förut inom det naturliga lifvets område haft tillfälle bemärka. Om folket eller individen förhärdat sig emot statens sedlige ande, så stegras egoismen, och tillgängligheten för den samma frihetens uppenbarelse blifver allt mindre och mindre. Hängifva de sig åter åt kärleken till fosterlandet, äro de villiga att för dess skull uppoffra sina egna lägre intressen, så blifver egoismen delvis öfvervunnen, och båda närma sig den tidpunkten, då den fulla mottagligheten hos dem varder utvecklad, och då Herren kan införa dem i långt djupare och innerligare uppoffringar, i långt starkare och heligare strider än de, i hvilka de tillföre sökt sin ära.

Men om än såväl familjens som statens sedlige ande förmår att närma menskligheten och den enskilda menniskan till nådens och frihetens rike, så förmår dock ingendera att föra dem in i det riket. Denna oförmåga beror derpå, att, såsom vi redan i det föregående nämnt, egoismen hvarken i familjen eller staten blifver väsendtligen utan endast i enskilda sina riktningar öfvervunnen. De bojor, i hvilka friheten är bunden, vidgas visserligen men blifva icke söndersprängda. Med anledning deraf se vi ock, att egoismen inom det naturliga lifvets område med en oöfvervinnerlig kraft bemäktigar sig äfven de sedliga inrättningar, som afse att inskränka dess värde. Står nemligen menniskan icke under något starkare sedligt inflytande än familjens, så blifver sjelfva hennes kärlek af egoistisk art. Hon träder i fiendtlig motsats till den, som befinna sig utanför hennes eget tränga område, och blifver likgiltig för frihetens högre och ädlare intressen. Det borgerliga samfundet inför henne visserligen i en vidgad krets, men äfven denna förmår egoismen att underlägga sig. Till och med förutidens mest bildade folk ansågo sig endast sjelfva kallade till sedlig frihet och ära och betraktade alla de öfriga såsom

förutbestämda till ofrihet och förnedring. Äfven inom den krets af menskligheten, som sedan årtusenden varit föremål för christendomens sedliga inflytande, är förhållandet i det hela och allmänna just icke mycket bättre. Längre, längre har det gudomliga: "frid på jorden" blifvit förkunnadt, och dock se vi ända ned i våra dagar de christnade folken resa sig emot hvarandra i strider, hvilka det menskliga snillet med en förfärande ifver sträfvat efter att göra ännu mera blodiga och mördande än någonsin tillföre.

Enligt hvad vi i det föregående sett, fränkänner symbolen det naturliga förståndet all insigt och den naturliga viljan all kraft i andligt hänseende. Men det gifves ett det menskliga lifvets område, som, utan att vara af hvad symbolen kallar andlig art, dock har en ideell character, så att den, som lefver derinne, åtminstone för tillfället känner sig höjd öfver den lägre och sinnliga egoismens makt. Det är det område, som upplåtes för kärleken till sanning och till skönhet. Rörande den naturliga människans förhållande till detta område förekomma i symbolen inga särskilda bestämmningar, men näppeligen har den velat påstå, att det för henne skulle vara tillstängdt. Att det för henne icke är tillstängdt, bevisar mer än tillräckligt hela den förchristliga vetenskapens och konstens historia. För oss är det därför af vigt att pröfva, huruvida förutnämnda intresse för sanning och skönhet står i sammanhang med den naturliga människans sedligt-religiösa lif och på detsamma utöfvar något inflytande. Till en början faller åtskilnaden dem emellan lättast i ögonen. Ty erfarenheten bevisar, att både en liflig kärlek till de nämnda ideerna kan finnas och en betydande verksamhet i deras tjänst äga rum utan att därför detta vållar eller ens synes bidraga till, att också centralideen, det godas idé, tager människans hjerta och vilja i besittning. Och blicka vi öfver till den förchristliga tiden, der den naturliga människan framträder som mest oberörd af den gudomliga nådens inflytande, så finna vi visserligen hos de klassiska folken de mest betydande resultater af deras vetenskapliga och konstnärliga verksamhet, men det oaktadt ganska mycket, som icke vederlägger utan bestyrker det af symbolen så ofta betonade skriftordet, att den naturliga människan intet förnimmer af det Guds anda tillhör. Ty vetenskapen hos de nämnda folken förmår visserligen att fatta de timliga tingen och förhållandena, att uppvisa deras närmaste orsaker och att ordna de enskilda företeelserna under allmänna lagar; men då det slutligen frågas efter den högsta och yttersta orsaken, vid hvilken timligheten med hela dess kedja af orsaker skulle

kunna anknytas, så visar sig på det mest slående sätt, huru förmörkadt det naturliga förståndet i andligt hänseende är. För svaret på den nämnda frågan finna vi oss hänvisade antingen till mythen eller, längre fram och sedan dess giltighet blifvit undergräfd, till filosofien. Men mythologien är till sitt innersta väsen en natur- och heroskult. Dess gudar äro antingen mer eller mindre starka och betydande naturkrafter, hvilka blifvit af det religiösa medvetandet personbildade och menskligt gestaltade, eller också historiska individer, hvilka i urtidens skymning för phantasien framträda i en öfvermensklig kraft. Igenom mythologien kommer sålunda det naturliga förståndet icke i religiöst hänseende utöfver den förut omnämnda timlighetens ståndpunkt. Det försöker visserligen att för timligheten finna en högsta och yttersta orsak, men denna sönderfaller för det samma i ett obestämdt antal orsaker, hvilka alla, såsom det säger sig sjelft, icke äro af gudomlig utan af ändlig art. Med denna hedendomens polytheistiska mångfald förenar sig en i religiöst hänseende, om möjligt, ännu större olägenhet. Då nemligen det gudomliga antingen framträder i formen af den råa och af helighetens idé i intet hänseende bestämda naturkraften eller också i formen af den syndiga människans natur, så blifva synd och skröplighet af sjelfva religionen förklarade för giltiga, hvilket, såsom historien det jemväl betygat, måste verka till att nedsänka både folken och de enskilte i det djupaste mörker och förderf. I detta hedendomens täta andeliga mörker är det dock en punkt, hvilken väl till en början visar sig ännu dunklare än de öfriga, men det oaktadt hänvisar på en högre sanning. Det är den punkt, som betecknas af läran om det öfver både gudar och människor upphöjda ödet. Ty denna lära röjer hedendomens sträfvan efter att komma ur mångfalden och fram till enheten. På den mythologiska ståndpunkten utöfvar hon dock föga inflytande. Större betydelse får hon, då den idé, som deruti ligger, af det filosofiska tänkandet utbrytes ur mythen och begagnas för att undergräfva tron på fädernas gudar. Men änskönt den rationalism, som derigenom uppkommer, visserligen betecknar ett steg framåt i såväl religiöst som sedligt hänseende, så förmår den dock icke att upphöja hedendomen öfver den naturliga människans ståndpunkt. Ty det gör dock icke till fyllest, att det gudomliga fattas såsom enhet, utan det fordras jemväl, att enheten fattas till sitt samma väsen och sina rätta bestämningar. Men huru litet tillfredsställes icke sistnämnda fordran äfven af hedendomens störste och ädlaste tänkare? Olika äro visserligen de svar, de på den antydda frågan

hafva att afgifva. De flesta af dessa svar gå derpå ut, att Gud endast är den abstracta enheten af den timliga tillvarelsen, ett dunkelt, obekant något, om hvilket man icke vet, huruvida det bestämmes af tillfälligheten eller förnuftet. Men äfven då Gud fattas ur en högre synpunkt, äfven då han tänkes såsom högsta förnuft, se vi dock icke, att den samma helighetens, visdomens och kärlekens idéer deri ingå såsom bestämningar. Det blifver ovisst, antingen Gud har ett hjerta för människorna, eller han vid utförandet af sin verldsstyrelse krossar folken och de enskilda såsom värdelösa och åt förgängelsen hemfallna föremål. Till sitt innersta väsen är och förblifver Gud sålunda för hedendomen den dunkle och obekante Guden. Men han *är* icke den dunkle och obekante. Han är ett ljus och alldeles intet mörker i honom.

Vända vi oss från vetenskapen till konsten, så finna vi det visserligen ostridligt, att de klassiska folken äfven inom detta område frambragt skapelser af ett oförgångligt värde. Men betrakta vi dessa ur religiös synpunkt, vilja vi derifrån draga slutsatser med afseende på de nämnda folkens sedliga och religiösa beskaffenhet, så finna vi intet, som vore egnadt att utplåna eller förrycka den gräns emellan naturen och nåden, vi i det föregående sökt uppdraga. Ty huru herrlig och underbar den klassiska konsten än må förekomma oss, så når hon dock aldrig längre än till en idealisering af det naturliga lifvet. Inom hela det område, som dermed betecknas, kan hon välja sina föremål och framställa dem på ett skönt och tilltalande sätt. Hennes ursprunglighet och genialitet förnekar sig icke, antingen hon återger det naturliga lifvets alldagligaste företeelser eller söker att framställa yttringarne af dess högsta kraft, dess djupaste smärta. Men det som saknas i alla hennes underbart sköna verk, det är ett bestämdt och tydligt drag af evighet. Och huru skulle väl ett sådant kunna röja sig, då den kraft, hvars yttringar den konstnärliga phantasien vill framställa, endast är den naturliga människans kraft och endast begagnas för hennes, om också bästa och ädlaste, syften. Den klassiska konsten känner icke en mänsklig kraft, som alltigenom bestämmes af evighetens princip och villigt erbjuder sig som ett redskap för Herrens, den heliges vilja. Och emedan hon icke känner en kraft af denna art, så förmår hon icke heller att lösa de kollisioner, som uppkomma emellan den yttre världen och den mänskliga viljans bemödanden att genomföra sina syften. Då hedendomens tragiska heroer krossas af de yttre förhållandenas tillfälliga men oblidla makt, så komma de icke längre än till den stumma resignerande smärtan,

skulle än denna uppenbara sig i all den sedliga adel och värdighet hvaraf den naturliga människan är mäktig. Först i nådens och frihetens rike uppgår medvetandet om en vilja, som är i enhet med den gudomliga, allt öfvervinnande viljan, och först här finna vi en smärta, som i själfva lidandet och undergången firar en evig seger.

Men om än hvarken vetenskapen eller konsten förmår lyfta den naturliga människan till lifvets högsta ståndpunkt, så kunna de dock båda förbereda henne för den sanna frihetens rike. Till en början är nemligen den naturliga människan beherskad af egoismen i dess råaste och rent sinnliga form. Viljan sätter såsom de högsta eller nästan enda föremålen för sitt sträfvande att uppehålla det lekamliga lifvet och att vinna ett så stort mått af sinulig lycksalighet som möjligt. Men från denna, den möjligen lägsta practiska ståndpunkt upplyftes människan genom konstens och vetenskapens inflytande. Ty båda lära henne, hvardera på sitt sätt, att hon icke blott är egnad för ett af förståndets beräkning bestämdt djurlif, utan har möjligheten till en öfversinnlig tillvaro och innerst står i förhållande till ideernas rike, i hvilket hon kan lefva ett lif, som är relativt oberoende af de timliga intressena. Men derigenom lindras onekligen viljans trældom och människan får tillfälle att inandas en frihetens renare luft. Och icke blott härtill inskränkes vetenskapens och konstens frihetsfostrande makt. Vi hafva nemligen i det föregående sett, att vetenskapen i sitt sträfvande efter sanning slutligen når till tänkandets högsta föremål, och att konsten, som i skönhetens spegel vill återgifva verkligheten, slutligen når till lifvets högsta sedliga förhållanden. Och derjemte hafva vi väl sett, att aldrig hvarken vetenskapen eller konsten, icke ens på de högsta punkter de kunna uppnå, någonsin höja sig öfver det naturliga lifvets ståndpunkt; men det oaktadt måste man vara blind för det verkliga förhållandet, om man ej medgifver, att såväl den hedniska konsten som vetenskapen i sina bästa och ljusaste stunder haft en aning om det frihetens rike, i hvilket de aldrig kunnat inkomma. Ty visserligen når den hedniske tänkaren icke väsendtligen längre än till den dunkle obekante Guden, men det mörker, i hvilket han för honom står, genomkorsas dock understundom af klara blixtar, i hvilka han skyntar Gud såsom nådens och kärlekens Gud. Och då den hedniske konstnären vill framställa det naturliga lifvet i dess högsta yttringar, så synes han understundom så oändligen nära intill ideen om en helig kraft eller en helig smärta. Betrakta vi hedendomens ädlaste siare, tänkare eller skaldar uti dessa deras lju-

saste stunder, så fylles vårt hjerta af en nästan salig glädje. Ty i fulltonig kraft tycka vi oss höra den barmhertige frälsarens ord: "sannerligen säger jag dig, du är icke långt ifrån Guds rike."

Men om än vetenskapen och konsten kunna utöfva det inflytande, vi antydtt, så beror dock detta helt och hållet af det sätt, på hvilket de arta sig. Vetenskapen kan i stilla längtan och förbidan vända sitt anlete hän emot den nejd, der nådens och frihetens sol för henne en gång skall uppgå; men hon kan också i högmod och förakt vända sig bort derifrån. Då slocknar sanningskärleken i hennes hjerta och det blir allt mörkare omkring henne. Sanningen blir icke längre för henne en evig gudom, inför hvilken hon böjer sig, utan begagnas såsom ett medel för egennyttans ofta lumpnaste afsigter. Den blir icke längre det fasta och osvikliga i det timliga livets vexling, det ljusa och klara i dess dunkel, utan den blir själf vacklande och själf oviss, så att till slut för vetenskapen intet annat återstår än förtviflans fråga: hvad är sanning? — Icke annorlunda förhåller det sig med den klassiska konsten. Sitt sedliga inflytande kan hon endast utöfva, så länge hon sträfvar hän emot den högsta punkt, som den naturlige anden inom hennes område kan uppnå. Blifver hon detta sträfvande otrogen, så sviker hennes kraft och hon förnedrar sig till att blifva de sinnliga lustarnes vanärade slafvinna. På sanningen af hvad vi här hafva anfört gifver såväl den klassiska vetenskapens som konstens historia både mycket talrika och i hög grad sorgliga bevis.

Vi komma slutligen till själfva hjertpunkten i den naturliga människans sedligt-religiösa lif, nemligen till samvetet och den befriande makt, som det utöfvar. Begreppet om samvetet hörer icke till de klaraste eller skarpast begränsade inom det ethiska området. Så mycket har synts de fleste visst, att samvetet väl är en makt i människan, men derföre icke en makt som äges af henne, utan af hvilken hon fast heldre beherrsкас. Och då vidare denna makt, enligt allas medgifvande, är af sedligt-religiös art, så betecknade man den vidare som en Guds makt eller, så vida som den kom till orda, såsom en Guds röst i den mensklige anden. Men med detta i sig själf riktigt begrepp förenade sig åtskilligt missförstånd i användningen af detsamma. Talar Gud i samvetet till hvarje enskilt människa, så synes hon aldrig någonsin kunna tvifla om hvad sanningen och rättfärdigheten af henne kräfva. Och i följd deraf blef den ena människans samvete utan all inskränkning lika berättigadt som den andras. Den naturliga men-

niskans samvete kunde uppresas sig icke blott emot den lag, som gällde inom det borgerliga samfundet, utan äfven emot christendomens ännu högre och heligare ordning. Och likaledes kunde inom christendomens eget område ett enskilt samvete göra anspråk på att vara i besittning af uppenbarelsens absoluta innehåll och förhålla sig revolutionärt emot det sedligt-religiösa resultat, till hvilket kyrkan genom sin historiska utveckling hade kommit. Samvetet, hvilket, på grund af sitt ursprung och väsen, borde vara den djupast förenande makten i menskligheten, kunde sålunda vålla ett alla meningars krig emot alla, ty, vid hvarje anspråk på det enskilda samvetets inskränkning och lydnad, kunde detta straxt beropa sig på den bekanta grundsatsen, att man måste mera lyda Gud än människor.

En dylik föreställning om samvetets rätt och betydelse har särskilt i sednare tider gjort sig gällande på grund af en ädel aktning för personlighetens rätt och dess deraf betingade anspråk. Dess sanning är, att det enskilda samvetet, äfven i sina mest villfarande yttringar, framträder såsom en andelig makt och följaktligen icke kan beherrskas af tvångets utan allena af andens och sanningens egna vapen. Vill man åter på grund af denna föreställning göra det enskilda samvetets rätt gällande utan all inskränkning, så leder sådant till sedlig upplösning. Ty hvar och en vet väl, att i samvetets namn icke blott det bästa utan också det sämsta blifvit utfördt, icke blott de högsta och herrligaste sanningar utan också de gröfsta lögnar och villfarelser blifvit förkunnade.

Tänka vi oss människan i det ideala och ursprungliga tillståndet, så måste vi visserligen medgifva, att samvetet varit det förhållande till Gud, på grund af hvilket hon i sin andes spegel upptog den gudomliga sanningen och rättfärdigheten i ofördunklad klarhet. Betrakta vi henne åter empiriskt och sådan hon verkligen är, så finna vi väl i samvetet det starkaste beviset för, att bandet emellan Gud och henne ännu icke brustit, men kunna dock icke bestrida, att äfven detta innersta förhållande till det gudomliga af förderfvet blifvit angripet. Ty hvar finna vi väl, särskilt inom det naturliga lifvets område, ett samvete, som kunde kallas osvikligt? Fast heldre utgöres dess innehåll till en betydlig del af tids- och folkmedvetandets falska religiösa föreställningar, så att den enskilde ofta känner sig i samvetet bunden till sådant, från hvilket han borde vara fri, men fritager sig från annat, af hvilket han på det starkaste borde låta sig binda. Men oaktadt detta förderf finna vi dock i samvetet en outplånlig återstod af det goda.

Ty huru vilseförd menniskan än inom sjelfva samvetets område må visa sig, så är dock fördunklingen endast endels, enär vissa det rättas grundbestämningar öfver allt återkomma. Äfven af dessa känner sig menniskan bunden och hänför dem med tvingande nödvändighet till Gud, hvilken uti dem gifver sin lag och vilja tillkänna. Och då sålunda Gud, oaktadt allt mörker och villfarelse, uti samvetet bibehåller sin gemenskap med menniskan, så ligger uti detta förhållande möjligheten till att motverka de falska föreställningarne och vinna en mer och mer ökad renhet och skärpa uti det samvete, som genom den enskiltes egen skuld eller de yttre förhållandenas inverkan förut varit fördunkladt. Begagnar sig den naturliga menniskan af denna möjlighet, så tillämpas på henne den bekanta grundsatsen, att den som hafver, honom varder gifvet. Mer och mer närmar hon sig den sanna frihetens rike, och, om hon än icke i tiden deruti vinner inträde, så länder dock den bevisade troheten uti det mindre henne till ursäkt på räakenskapens dag. Försunmar hon åter den nämnda möjligheten, så sjunker hon ned i ett allt djupare mörker och förderf. Och då hon ställes inför Jesu Christi domstol, har hon intet att anföra till sitt försvar.

Den åsigt, vi antydt, utgör grundtanken i Pauli, apostlens lära om den naturliga människans sedliga tillstånd. På det bekanta, hithörande stället (Rom. 2: 14—16) säger han, att lagens verk är skrifvet i sjelfva hedningens hjerta. Han visste väl, att hedningarne, äfven inom lifvets högsta område, voro beherrskade af mångahanda villfarelser, men det oaktadt påstår han, att det rättas grundritning ännu icke blifvit utplånad i hjertat. Om dessa det rättas grundbestämningar, heter det vidare, bär samvetet vittne. Det erkänner dem såsom giltiga i alla enskilda fall, der deras tillämpning kommer i fråga, ty det förnimmer, att de icke äro menckliga lagar ifrån i dag eller i går utan af evigt ursprung och sålunda ett uttryck af Guds eget väsen och vilja. Men — slutar Apostlen — eftersom menniskan antingen fullbordar eller öfverträder dessa lagar, blifva ock hennes tankar antingen anklagande eller ursäktande. Och detta anklagande och ursakande är en förberedelse till hvad som äger rum på den dagen, då Gud skall dömma människornas lönligheter genom Jesum Christum efter det af Apostlen förkunnade evangeliet.

Vi hafva i det föregående förnämligast betraktat samvetet till dess theoretiska sida. Men theorien är här endast till för utöfningens och verksamhetens skull. Vi måste derföre slutligen fråga, i hvad mån det är den naturliga menniskan

möjligt att uppfylla den lag, hvilken samvetet i hennes hjerta förkunnar såsom helig och gudomlig. När vi bortse från det fall, då en fullkomlig öfverensstämmelse emellan mensklig och gudomlig vilja äger rum, så kan sträfvandet efter lagens fullbordan endast tänkas på tvåfaldigt sätt. Först och främst kan det goda väsendtligen hafva tagit viljan i besittning och frigjort henne itrån trälldomen under synden. Då förmår visserligen viljan att uppfylla lagen, men icke på ett alldeles ohämmadt sätt. Ty ett motstånd förnimmes väl icke i viljan själf, men i den af nåden ännu icke genomlutrade naturen. Detta motstånd blifver det följaktligen den af det goda alstrade viljans uppgift att genom sitt sedliga sträfvande mer och mer öfvervinna.

Vidare kan sträfvandet efter att fullborda lagen äfven visa sig på ett annat sätt och under andra förhållanden. Det goda kan befinna sig utanför viljan, och menniskan det oaktadt känna sig i samvetet förbunden till att iakttaga dess fordringar. Men då viljan icke äger det goda såsom sitt eget lifsprincip, så kan hon i detta fall icke komma till en glad och frivillig uppfyllelse af lagen. I alla de fall, då menniskan förnimmer den syndiga lockelsens makt, kan lagen endast på det sättet fullbordas, att viljan gör våld på sig själf och tvingar sig till en i grunden blott yttre öfverensstämmelse med lagen. Huru ofullkomligt än detta sedliga sträfvande må synas och vara, så behöfver det dock icke nödvändigt tänkas betingadt hvarken af fruktan för straff eller af hänsyn till menniskor utan kan visserligen utgå ur sjelfva samvetsförhållandet, i hvilket den naturliga menniskan känner sig förpligtad till det godas lag. Och änskönt lagen är en tyrannisk makt, som pålägger henne det hårdaste tvång, så kan hon dock känna en sedlig glädje, när det någon gång lyckas henne att uppfylla dess fordringar. Men den stora och väsendtliga bristen är, att hon saknar all borgen för, att hennes sträfvande någonsin skall lyckas. Ty det godas allt besegrande makt är icke i hennes vilja utan utanför densamma. Viljan står visserligen i ett yttre förhållande till det goda såsom kraf och anspråk, men i kampen för att bringa detsamma till verklighet är hon alldeles ensam och öfvergifven.

Det är den naturliga menniskans ståndpunkt, som vi härmed hafva skildrat, och vi förstå deraf lätt, huru det med skäl kan sägas, att all hennes rättfärdighet är som ett orent och besmittadt kläde. Likaledes finna vi, att om denna menniskans egen rättfärdighet ställer sig i motsats till den rättfärdighet, som inför Gud gäller, så måste den blifva henne till en snara och ett förderf. Men betrakta

vi densamma oberoende af detta förhållande, så kunna vi å andra sidan icke neka, att hon kan förbereda människan för det sanna frihetslifvet. Den naturliga människan har möjligheten till en ganska stor charactersstyrka, en ganska betydande handlingskraft. Redan i de timliga ting kan hon göra våld på sin tröghet eller sina sinnliga lustar samt sålunda underkasta sig ganska stora försakelser för att uppnå ett syfte, som synes henne önskvärdt. Och detsamma gäller jemväl med afseende på hennes förhållande till lagen, då denne i samvetet uttalar sina heliga fordringar. Men charactersstyrka och handlingskraft äro medel, som Herren kan bruka. Den ibland hans Apostlar, som var ifrigast i sin sträfvande att af egen kraft uppfylla lagen, blef sedermera den, som uträttade mer än de andre. Och hans exempel är ingalunda enstaka. I allmänhet är slapphet och viljölöshet vare sig hos folken eller de enskilde ett af de svåraste hindren såväl för christendomens första inträde som dess fortfarande bestånd. De klassiska folken, hvilka christendomen träffade i ett tillstånd af sedlig upplösning, förmådde icke länge uppbära dess nya heliga princip; men de handlingskraftiga germaniska stammarna, de hafva burit det länge och bära det än i dag. Och på samma sätt med den enskilda människan. Den christliga sagan talar om en yngling, hvilken kände handlingslusten svälla i hjertat och som gick ut för att söka den starkaste, ty endast honom ville han tjena. Han är en bild af den naturliga människan i hennes bästa tillstånd. Ty söker hon redligt, så skall det gå henne som honom. Hon skall få den himmelska nåden att bära all verdens Herre och frälsare genom tidens böljor.

Sträfvandet efter att fullborda lagens verk, skrifvet i hjertat; det är den naturliga människans högsta och ädlaste lifsyftning. I sina allvarligaste stunder kommer hon till känslan af det fåfänga i detta sträfvande och till en längtan efter frihetens saliga tillstånd. Dunkel och obestämd är visserligen denna längtan; men då Herren Christus i sin frälsande och befriande nåd träder henne till mötes, så förstår hon, att det är honom, som hon under hela sitt föregående sträfvande har sökt, och att det är han allena, i hvilken hon kan finna frid och hvila.

Det är under serdeles glädjande förhållanden, som denna inbjudningsskrift utfärdas. Lunds universitet firar under de närmast förestående dagarne det betydelsefulla minnet af sin tvåhundraåriga tillvaro. Till förherrligande af denna sekularfest har Kongl. Maj:t i till undertecknad ställd skrivelse af den 24 Mars innevarande år nådigst medgifvit, att Theologiæ Doctorspromotion må vid härvarande universitet anställas, samt derjemte under samma dag till theologiæ doctorer i nåder utnämnt följande prestmän, nemligen:

Professoren vid universitetet i Upsala, Theologie Kandidaten, Filosofie Doktorn
CARL ALFRED CORNELIUS.

Professoren vid universitetet i Upsala, Theologie Kandidaten, Filosofie Doktorn
CLAES ADOLF HULTKRANTZ;

Professoren vid universitetet i Upsala, Theologie Kandidaten, Filosofie Doktorn
OTTO FERDINAND MYRBERG;

Professoren vid universitetet i Lund, Filosofie Doktorn CARL OLBERS;

Professoren vid universitetet i Lund, Filosofie Doktorn CLAES WARHOLM;

Öfver-Hofpredikanten, Ledamoten af Kongl. Nordstjerne-Orden ERIK MORÉN;

Hofpredikanten, Kyrkoherden i Klara församling i Stockholm, Ledamoten af Kongl. Nordstjerne-Orden, Filosofie Doktorn THOR FRITIOF GRAFSTRÖM;

Kontraktsprosten, Kyrkoherden i Segerstad och Hanebo, Ledamoten af Kongl. Nordstjerne-Orden, Theologie Kandidaten, Filosofie Doktorn JAKOB SAMUEL SÖDERBERG;

Kyrkoherden i Gefle, Theologie Kandidaten Filosofie Doktorn ADOLF MAGNUS RYDBERG;

Prosten, Kyrkoherden i Wallerstad, Ledamoten af Kongl. Nordstjerne-Orden, Filosofie Doktorn JOHAN FREDRIK JOHANSSON;

Prosten, Kyrkoherden i Westra Eneby och Kisa, Filosofie Doktorn ANDERS GUSTAF LOENBOM;

Domprosten i Skara, Ledamoten af Kongl. Nordstjerne-Orden, Filosofie Doktorn ANDERS FREDRIK SONDÉN;

Kontraktsprosten, Kyrkoherden i Falköping, Ledamoten af Kongl. Nordstjerne-Orden, Filosofie Doktorn GUSTAF LINNARSSON;

Domprosten i Strengnäs, Filosofie Doktorn ADAM THEODOR STRÖMBERG;

Prosten, Kyrkoherden i Nyköpings Westra stads- och S:t Nikolai landsför-

samlingar, Ledamoten af Kongl. Nordstjerne-Orden, Theologie Kandidaten, Filosofie Doktorn HARALD AHLBERGER;

Hofpredikanten, Prosten, Kyrkoherden i Söderbärke, Ledamoten af Kongl. Nordstjerne-Orden, Filosofie Doktorn AXEL EURÉN;

Kontraktsprosten, Kyrkoherden i Lindesberg, Filosofie Doktorn CARL DANIEL AROSENIUS;

Professoren, Prosten, Kyrkoherden i Wäckelsång, Ledamoten af Kongl. Nordstjerne-Orden, Filosofie Doktorn NILS LINDGREN;

Kontraktsprosten, Kyrkoherden i Rydaholm, Ledamoten af Kongl. Nordstjerne-Orden, Filosofie Doktorn CARL EMANUEL BEXELL;

Kyrkoherden i Torrlösa, Theologie Kandidaten, Filosofie Doktorn SVEN LIBERT BRING;

Kyrkoherden i Hvellinge, Filosofie Doktorn SEVERIN CAVALLIN;

Kontraktsprosten, Kyrkoherden i Örgryte och Carl Johans församling, Filosofie Doktorn CLAES SVANTE LINDSKOG;

Lektorn vid elementarläroverket i Carlstad, Kontraktsprosten, Kyrkoherden i Hammarö, Filosofie Doktorn LEONARD MAGNUS GROTH;

Lektorn vid elementarläroverket i Hernösand, Kyrkoherden i Häggdånger, Theologie Kandidaten, Filosofie Doktorn JONAS WIDÉN;

Kyrkoherden i Wibyggerå, Filosofie Doktorn SIMON BRANDELL; samt

Prosten, Kyrkoherden i Heide, Ledamoten af Kongl. Nordstjerne-orden, Filosofie Doktorn JOHAN GAHNE;

Desse män komma att af mig, såsom utsedd promotor, emottaga den värdighet, H. M. Konungen dem förlänat. Enligt de blifvande Doctorernas beslut intages första hedersrummet vid denna promotionsact af Theologiæ Professorn vid Upsala Universitet C. A. CORNELIUS, som kommer att besvara den doctorsfråga, hvilken skall framställas af Theologiæ Adjuncten Dr TH. NORLIN. Andra hedersrummet intages af Theologiæ Professorn vid Lunds Universitet C. OLBERS. Efter slutad promotion inom såväl theologiska som juridiska faculteten förrättas bön af Biskopen öfver Linköpings stift, Commendören af Kongl. Nordstjerne-Orden Doctor E. G. BRING.

Vi hafva skäl till den förhoppningen att under de förestående festdagarne här få se **Hans Majestät Konungen** och **Hans Konglig Höghet Hertigen af Östergötland**, omgifna af många bland landets bäste och ädlaste män.

Jag vänder mig derföre i främsta rummet till **Eder, Allernådigste Konung**, anhållande, att **Eders Majestät** genom sin närvaro ville gifva glans åt den högtid, till hvilken jag inbjuder.

Den ädla kärlek till lifvets ideella intressen, som vi hos **Hans Konglig Höghet Hertigen af Östergötland** lärt oss att värda, inger mig den förhoppning, att Han nådigst skall tackas bevista en högtid, som firas under liflig erinran af det högsta bland alla dessa intressen.

Jag anhåller jemväl, att detta universitets högt vördade **Canceller**, *f. d. Justitiæ-Stats-Ministern, Riks-Marskalken, R. och C. af K. M. O., Ordens-Canceller, St. K. S:t O. O., Hans Exc. Grefve Herr GUSTAF ADOLF SPARRE, Erke-Biskopen, f. d. Stats-Rådet, en af de 18 i Sv. Acad., Ledamoten i Andliga Ståndet af K. Maj:ts O., R. K. C. XIII:s O., Herr D:r HENRIK REUTERDAHL samt Stats-Rådet och Chefen för K. Ecclesiastik-Departementet, En af de 18 i Sv. Acad., C. m. St. K. af K. N. O., St. K. S:t O. O., R. D. D. O., Herr D:r FREDRIK FERDINAND CARLSON* ville glädja oss med sin närvaro vid denna högtidliga act.

Till bevistande af vår högtid inbjudas slutligen vördsamt och vänligt detta universitets *Rector Magnificus* och öfrige *Lärare*, dess *Studerande Ungdom* och alla de många vetenskapernas *Gynnare, Idkare* och *Vänner*, hvilka antingen hos oss äro bofasta eller i dessa högtidliga dagar glädja och hedra oss med sitt besök.

Samlingen sker å Kongl. Carolinska Academien Thorsdagen d. 28 Maj kl. 9¹/₂ f. m. och afgår processionen derifrån kl. 40 f. m. till Domkyrkan.

Lund den 26 Maj 1868.

Wilh. Flensburg.

Biographiska Anteckningar

om de Män som komma att till Theologiæ Doctorer promoveras.

CARL ALFRED CORNELIUS, född i Södra Wi församling af Linköpings stift och Kalmare län d. 10 Febr. 1828; student i Upsala 1845; disp. pro ex. 1849; philos. cand. s. å.; disp. pro gradu philos. 1851; philos. doctor s. å.; theol. cand. d. 16 Dec. 1852; disp. pro cand. theol. 1853; docens i kyrkohistoria vid Upsala Universitet d. 27 Dec. 1853; spec. för lectorat i Hernösand 1855; theol. lector vid h. elem.-lärov. i Hernösand d. 27 Juni 1855; prestvigd d. 26 Aug. 1855; pastor.-ex. d. 6 Sept. 1856; förestod den exegetiska professionen vid Upsala univ. från och med v. t. 1856 till och med v. t. 1857; tilltr. lectoratet i Hernösand h. t. 1857; kyrkoherde i Häggdångers präbende-pastorat d. 10 Febr. 1858; theol. lector vid Linköpings h. elem.-lärov. samt kyrkoh. i Landeryds präb.-pastorat d. 6 April 1859, men hann icke tillträda dessa befattningar; spec. för theol. adjunctur vid Upsala univ. h. t. 1859; theol. adjunct vid Upsala univ. samt kyrkoh. i Hagby och Ramsta präb.-pastorat d. 10 April 1860; förordnad att förestå den Kalsenianska professionen vid Upsala univ. från och med h. t. 1860 och tillsvidare under ledigheten; theol. professor kalsenianus i theologiska prænotioner och kyrkohistoria vid Upsala univers. samt kyrkoh. i Danmarks präb.-pastorat d. 7 Febr. 1862; uppförd på förslag i 3:dje rummet till biskop i Hernösands stift d. 13 Juli 1864.

Af trycket utgifvit: P. Ovidii Nasonis Amorum Elegiæ duæ Swethice redditæ. Diss. Acad. Ups. 1851. — De Perfectibilitate Christianismi. Diss. Acad. p. I—IV. Ups. 1853. — De initio et progressu Monachatus aphorismi. Ups. 1855. — S:t Petri Bref i Bibliska Andaktsstunder förklarade för församlingen af W. F. Besser. Öfvers. Hernösand 1858. — Den Tyska Medeltids-Mystikens förnämsta läropunkter. Akad. Afh. Ups. 1859. — Lärobok i kyrkohistorien. Ups. 1860, 2:dra uppl. 1862, 3:dje uppl. 1864, 4:de uppl. 1867. — Öfversigt af Religionens Historia. Ups. 1861, 2:dra uppl. 1862. — Om Prestbristen och dess afhjelpande. Ups. 1862. — Handbok i Svenska Kyrkans historia. Ups. 1867. — Dessutom några uppsatser i Theologisk Tidskrift.

CLAËS ADOLPH HULTKRANTZ, född i Flisby församling af Linköpings stift och Jönköpings län d. 16 Jan. 1823; student i Upsala h. t. 1843; dimissions-ex. d. 9 Juni 1846; philos. cand. d. 31 Mars 1849; prestvigd d. 28

Maj s. å.; tjänstgjorde under ett år och sju månader såsom prest inom Linköpings stift; förestod lectoratet i theologi och filosofi vid Stockholms gymnasium v. t. 1851; disp. pro gradu philos. s. t.; philos. doctor d. 16 Juni s. å.; förordnades v. t. 1852 att biträda vid uppehållandet af de homiletiska öfningarna vid Upsala univers.; theol. cand. d. 31 Maj 1853; docens i pastoral-theologi vid Upsala univers. d. 17 Juni s. å.; förestod adjuncturen i pastoral-theologi vid Upsala univers. h. t. 1854 och en del af v. t. 1855; aflade theologiskt disputationssprof i Hernösand s. t.; pastor.-ex. d. 31 Oct. s. å.; aflade acad. disputationssprof inför theol. facult. i Upsala v. t. 1856; företog fr. o. m. början af sommaren 1856 t. o. m. slutet af sommaren 1857 för vetenskapligt ändamål en utländsk resa genom Tyskland, en del af Schweiz, Frankrike, England, Skottland, Holland och Danmark; förestod adjuncturen i pastoral-theologi vid Upsala univers. h. t. 1857; adjunct i pastoral-theol. vid Upsala univers. d. 28 Jan. 1858; tilltr. Näs præb.-pastorat d. 4 Febr. s. å.; tilltr. Börje præb.-pastorat d. 4 Maj 1860; contractsprost i Ulleråkers contract d. 13 Maj 1861; aflade acad. disputationssprof inför theol. facult. i Upsala h. t. 1861 och uppfördes på förslag i 2:dra rummet till den kalsenianska professionen vid Upsala univers.; förestod professionen i pastoral-theol. vid Upsala univers. h. t. 1861 samt året 1862; examinerator i theologi uti stud.-ex. från och med h. t. 1859 till och med v. t. 1864; e. o. theologiæ professor vid Upsala univers. d. 16 Maj 1862 samt förordnad till ständig ledamot af Upsala domcapitel d. 6 Juni s. å.; förestod den exegetiska professionen vid Upsala univ. året 1863 samt v. t. 1864; förordn. af Kongl. Maj:t d. 8 Apil 1864 att i egenskap af censor öfvervaka afgångsexamina vid rikets elem.-lärov.; professor i exegetisk theologi vid Upsala univ. d. 27 Maj 1864; tilltr. Gamla Upsala præb.-pastorat d. 4 Juni s. å.; professor i dogmatik och moral-theologi vid Upsala univ. 1865.

Af trycket utgifvit: Historisk framställning af hufvudpunkterna i Plotini Theoretiska Philosophi, 1851. — De natione legis moralis, 1855. — Den kristliga predikan från synpunkten af lagens och evangelii rätta bruk, 1856. — Om olika slag af religionsfrihet och möjligheten af deras införande i Sverige, Sthm 1857. — Om den kyrkliga Separatismens orsaker och botemedel, Ups. 1858. — Den prestbyterianska kyrkoförfattningens införande i Skottland, 1861. — Kort öfversigt af den kristna Kyrkorättens principer, Ups. 1862. — Om Ebreerbrevets Citater ur det Gamla Testamentet, Ups. 1864. — Handledning vid Undervisningen i Katekesen, Ups. 1866, 3:dje uppl., Sthm 1867. — Dokt. Mårt. Luthers Lilla Katekes och den antagna Förklaringen. Med korta anmärkningar och tillägg, Ups. 1866, 4:de uppl. Sthm 1868. — Dessutom recensioner och uppsatser i svenska och utländska tidningar och tidskrifter.

OTTO FERDINAND MYRBERG, född 1824; student i Upsala 1841; s. m. candidat 1847; philos. candidat 1849; philos. doctor 1851; theol. candidat 1851; docent i theologiska prænotionerna 1852; föreslagen till theol. adjunctur vid Lunds univ. 1859; theol. adjunct vid Upsala univ. 1860; förestått professioner i theologiska discipliner h. t. 1859, v. t. 1860, v. t. 1861, h. t.

1862, v. t. 1863, h. t. 1864, v. t. 1865, h. t. s. å., v. t. 1866; Professor i exegetisk theologi vid Upsala universitet och kyrkoherde i Helga Trefaldighets församlings præb.-pastorat 1866.

Af trycket utgifvit: In librum qui Joelis inscribitur Brevis Commentatio Academica, Ups. 1851. — De Schismate Donatistarum Diss. Acad. ibm. 1856. — Commentarius in Epistolam primam Johanneam Diss. Acad. ibm. 1859. — Om protestantismens princip samt om den gudomliga nådens och den mensklige frihetens förhållande till hvarandra. Två profföreläsningar, Göteborg s. å. — Om förhållandet mellan Theologi och Filosofi i allmänhet och om den Boströmska filosofien i synnerhet, Ups. 1861. — Den Ignellska Theologien i dess förhållande till Biblen och Christendomen ibm. 1862. — Bidrag till en Biblisk Theologi H. I—II, Sthm o. Göteborg 1863. — Vittnet N:o 1—12, Göteborg 1864—5. — Om Apostelen Petrus och den äldsta kyrkans falska gnosis. Äfven ett bidrag till frågan om äktheten af Petri Andra Bref, Ups. 1865.

CARL OLBERS, född i Romeleds församling af Göteborgs stift d. 18 Nov. 1819; stud. h. t. 1850; prestvigd d. 17 Dec. 1844; utöfvade presterlig tjänst i Göteborgs stift från d. 24 Dec. 1844 till d. 24 Juni 1846; philos. doctor 1847; docens i pastoral-theologi vid Lunds univers. d. 4 April 1848; biträdde vid förste stads-comministers-tjensten i Lund 1849—50; förestod professionen i theor. philosophi läsåret 1851—52; uppfördes i tredje förslagsrummet till professionen i dogmatik och moral-theologi v. t. 1852; theologiæ adjunct och kyrkoherde i Stångby præb.-pastorat d. 30 Nov. 1853; prost d. 15 Febr. 1854; uppehöll de till professionen i kyrkohistoria och symbolik hörande föreläsningar från d. 16 Sept. 1859 till d. 15 Oct. s. å. och från d. 8 Nov. 1860 till höstterminens slut s. å.; förestod samma profession från d. 15 Oct. 1859 till d. 8 Nov. 1860; uppfördes i andra förslagsrummet till professionen i dogmatik och moral-theologi v. t. 1858; kyrkoherde i Kärrstorps præbende-pastorat d. 4 Maj 1859; förestått professionen i praktisk theologi från början af h. t. 1861 till d. 13 Febr. 1863; professor i praktisk theologi och kyrkoherde i Hellestads præb.-pastorat d. 13 Febr. 1863; tilltr. s. å.; öfvertog genom byte professionen i kyrkohistoria och symbolik d. 15 Sept. 1865; uppförd i tredje rummet å förslag till första theologiska professionen och dermed förenade domprost-embetet 1864.

Af trycket utgifvit: Akademiska Afhandlingar: Om Homiletikens princip, Lund 1840. — De Sacramento, Lundæ 1851. — Om Montanismen, Lund 1853. — Om Confirmand-själavården, Lund 1862. — Om Cultuspredikans exordium. Inträdesföreläsning. Tryckt i Svensk Kyrko-tidning årgång. 1863 ss. 192—201, Lund s. å.

CLAES WARHOLM, född i Skara d. 27 Jan. 1827; stud. i Lund 1839; philos. doctor 1844; docens i exegetisk theologi vid univ. i Lund 1848; förordn. att fortfarande examinera i isagogik och theol. encyklopedi s. å.; förordn. under flera läsår att examinera i liturgik, kyrkolag och katechetik; föreläste flera år isagogik; prestvigd 1850; förestod professionen i exegetisk theologi vid univ. i Lund 1852—1853; företog i vetenskapligt ändamål en utländsk resa genom Tyskland, Frankrike och England 1855; adjunct vid Lunds dom-

kyrka 1856; pastor vid kongl. Södra skånska infanteri-regementet s. å.; uppförd på förslag till professionen i dogmatik och moral-theologi vid univ. i Lund 1858; kyrkoh. i Slöta och Karleby långa församlingar af Skara stift s. å., tilltr. 1864; predik. vid prestmötet i Skara 1865 och utnämnd till präses vid näst blifvande prestmöte derstädes; professor i dogmatik och moral-theologi vid univ. i Lund 1867.

Af trycket utgifvit: Aposteln Johannis lära om Christi återkomst, Lund 1848. — Proföfversättning af Psaltaren med anmärkningar och företal, Lund 1855. — Är Luther-ska läran om Christi lekamens och blods närvaro i Nattvarden äfven Skriftens? Lund 1857. — En Landtpastors lif. Öfvers. Örebro 1864 och 1865. — Ordets Ord af Rudolf Stier. Öfvers. Örebro 1 och 2 häft. 1865. — Om den heliga Skrifts Inspiration, Lund 1866. — Dessutom uppsatser och recensioner i periodiska skrifter.

ERIK MORÉN, född i Solna d. 16 Nov. 1819; stud. i Upsala v. t. 1840; prestvigd d. 8 Juni 1850; har intill 1857 i Stockholms stad haft åtskilliga förordn. såsom pastors-adjunct, consistorii-notarie, regements-pastor m. m.; e. o. amanuens vid Stockholms stads consistorium 1850 samt ordin. aman. 1854—1862; sjukhusprest vid allm. garnisons-sjukhuset 1854; pastor.-ex. d. 11 Juli 1855; tjänstgörande e. o. kongl. hofpredikant d. 12 Juni 1857; pastor vid kongl. Wermlands regemente d. 29 Sept. s. å.; secreterare hos högv. preteståndets Cancelli-direction 1860—1864; ordinarie kongl. hofpredikant och pastor vid kongl. hofförsamlingen d. 19 Sept. 1862; öfver-hofpredikant och präses i kongl. hof-consistorium d. 28 Jan. 1864; L. N. O. d. 3 Maj s. å.; förordn. att vara ledamot i direktionen öfver allm. institutet för blindas och döfstummas d. 9 Mars 1866; ledamot i svenska bibelsällskapets comité 1867 samt ledamot i åtskilliga directioner och sällskaper.

THOR FRITHIOF GRAFSTRÖM, född i Solna församling d. 26 April 1826; philos. doctor i Upsala 1854; e. o. amanuens vid biblioteket derstädes s. å.; prestvigd 1857; e. o. kongl. hofpredikant 1859; legationspredikant vid Kongl. Maj:ts beskickning i Paris s. å.; vann stora priset i svenska academien 1860; legationspred. vid Kongl. Maj:ts beskickning i London samt pastor vid svenska kyrkan derstädes 1863; pred. vid philos. doctorspromotionen i Upsala 1866; kyrkoh. i S:t Clara församling i Stockholm s. å.; tilltr. d. 4 Maj 1867; L. N. O. s. å.; pred. vid riksdagens öppnande 1868.

Af trycket utgifvit: Tvänne acad. disputationer, åtskilliga predikningar och skaldestycken samt några smärre uppsatser.

JAKOB SAMUEL SÖDERBERG, född i Hudiksvall d. 8 Febr. 1809; stud. i Upsala 1827; disp. pro ex. 1831; philos. cand. d. 8 Dec. 1832; disp. pro gradu philos. 1833; philos. doctor s. å.; theol. cand. d. 18 Juni 1836; prestvigd d. 23 s. m.; tjänstgjorde såsom prest i Stockholm till hösten 1842; disp. pro cand. theol. 1840; pastor. ex. d. 11 Juni 1844; docens i homiletik vid Upsala univ. d. 4 Aug. 1842; v. adjunct vid Upsala katedral-skola h. t.

1842; kyrkoh. i Segerstad och Hanebo d. 25 Sept. 1843; tilltr. 1844; prost d. 16 Nov. 1848; pred. vid prestmötet i Upsala 1859; L. N. O. d. 5 Maj 1860; t. f. contracts-prost i Helsinglands östra contract d. 4 Aug. 1862; ordin. contracts-prost d. 17 Aug. 1864.

Af trycket utgifvit: Dissertatio parabolas Christi Evang. sec. Lucam Capp. XV & XVI explicans et commentariis illustrans, p. 1—4, 1840.

ADOLF MAGNUS RYDBERG, född i Riala d. 19 Aug. 1820; stud. 1840; disp. pro ex. 1842; prestvigd d. 15 Dec. 1844; philos. cand. 1847; disp. pro gradu philos. 1848; philos. doctor s. å.; theol. cand. d. 30 Sept. 1854; lärare vid Upsala katedral-skola d. 17 Dec. s. å.; v. pastor vid Upsala domkyrkoförs. d. 5 Oct. 1854; pastor.-ex. d. 13 Dec. 1859; kyrkoh. i Gefle d. 20 Dec. 1862; inspector vid Gefle h. elem.-lärov. d. 2 Aug. 1865; ledamot af Upsala missions-sällskap 1854, af erkestiftets bibelsällskaps förvaltning 1859, af Gefle filial-bibelsällskap 1863, af sällskapet för spridande af nyttiga kunskaper bland folket 1864 samt af Gestriklands fornminnes-förening s. å.

JOHAN FREDRIK JOHANSSON, född d. 26 Aug. 1810 i Ekesjö landsförs.; stud. i Upsala 1828; philos. doctor 1836; docens i grek. lit. vid Upsala univ. 1837; secret. i sv. lit.-fören. 1838; uppförd på andra förslagsr. till Höijerska adj. vid Upsala univ. 1842; lector i grek. o. hebr. språken vid Gefle gymn. 1844; lector i grek. språket o. N. T:s exegetik vid Linköpings gymn. 1846; inspector öfver Linköpings folkskole-lärare-seminarium 1848—1858; parenterat vid Linköpings prestmöte 1853 öfver professoren m. m. dr Palmblad; i st. f. prest- och pastor.-ex. utgifvit och försvarat inför Linköpings dome. en theol. dissert. 1853; prestvigd s. å.; kyrkoh. i Slaka præb.-pastorat s. å.; ledamot af Linköpings stifts bibel- o. missions-sällskaper 1854; revisor af stats-, banco- och riksgälds-verken 1857 och 1866; ledamot af nordiska oldskrifts-sällskapet i Köpenhamn 1858; kyrkoh. i Wallerstad och Järstad s. å.; prost 1859; inspector vid Skeninge skola 1859—1864; folkskole-inspectör öfver norra delen af Linköpings stift 1864—1863 och 1864—1866; hållit tal vid Linköpings stifts bibel- och missions-sällskaps årshögtid 1862; ledamot af directionen för bemälda sällsk. 1864; L. N. O. 1866.

Af trycket utgifvit: a) *Specimina:* Euripidis Tragoedia, quæ *Φοινισσαι* inscribitur, suethice reddita. P. I. Upsala 1836. — De Pindari dictione Disquisitio, P. I—III, Upsala 1837. — De Charismatis in Ecclesia primæva Dissertatio exegetica cum Thes. misc. connexa, Link. 1853. b) *Andra arbeten:* Homeros' Sånge, fr. Grekiskan, Bd I—II, Örebro 1845—46. — *Ἡροδοτου του Ἀλικαρνασσεως Μοσαι*, Historia i nio Böcker af Herodotos fr. Halikarnassos, med inledn. och anm., Bd. I—III, Örebro 1850—52. — Grekisk Läsebok för Nybegynnare af Fr. Jacobs, till Sv. ungdomens tjenst utg., Örebro 1851. — Nya Test. Grammat. till grundlägn. för N. T. Exeges af G. B. Winer efter 5 uppl. t. Sv. läsares tjenst utg., Örebro 1855. — Dessutom Minnesteckningar, tillfällighetstal, predikningar samt spridda uppsatser i tidskrifter och tidningar m. m.

ANDERS GUSTAF LOENBOM, född d. 25 April 1793; stud. 1810; philos. doctor 1815; prestvigd 1817; huspredikant hos Excell. Grefve Fabian v. Fersen s. å.; collega vid Linköpings skola 1823; pastoral-ex. 1828; con-rector vid Linköpings skola 1830; rector vid samma skola 1834; kyrkoh. i V. Eneby och Kisa s. å.; prost 1844.

Af trycket utgifvit: De Personis in Conjugatione græca Dissertatio, Upsala 1824. — Tal om menniskoslägtets uppfostran, Sthm 1825. — Handbok i Grekiska Antiquiteterna, Sthm 1825. — Theser för Lectionen i Grekiska spr. vid Linköpings Gymnasium, Linköp. 1825. — Predikningar, 1:sta och 2:dra h. Link. 1826—30. — Tal vid Linköpings Stifts Bibel-Sällskaps årshögtid 1838. — Åtskilliga minnestal och smärre skrifter.

ANDERS FREDRIK SONDÉN, född i Landeryd d. 26 Jan. 1807; stud. i Upsala 1824; philos. doctor 1833; v. lector i matematik vid Linköpings gymnasium v. t. 1834 och hela året 1835; ordin. lector d. 27 Nov. 1835; prestvigd d. 14 Maj 1837; i st. f. pastoral-ex. utgifvit och försvarat en theol. afhandling jemte bifogade theol. theser 1845; kyrkoh. i Skeda præb.-pastorat d. 17 April 1846; tilltr. 1847; rector vid Linköpings gymnasium efter tur 1840—41 och efter val 1844—1847; af d. v. Statsråd m. m. Silfverstolpe tillkallad att med råd och upplysningar biträda vid uppgörande af förslag till läroverkens förbättrade organisation 1847; ledamot af statsrevisionen 1853; fullmäktig för Linköpings stift vid riksdagarne 1853, 56, 59 och 62; kyrkoh. i Qvillinge och Simonstorp d. 10 Nov. 1856; tilltr. 1857; prost s. å.; L. N. O. 1860; ledamot i nämnden för ordnandet af presterskapets löner 1863; återfått extra ansökningsrätt till regala pastorat öfver hela riket samma år; af Kongl. Maj:t förordnad att såsom censor öfvervaka afgangsexamen vid rikets elem.-lärov. 1864; domprost i Skara d. 13 Sept. s. å.; tilltr. 1865; riksdagsfullmäktig för Skara stift 1865; deltagit såsom comiterad och deputerad vid uppgörande af förslag till pensions-inrättning för ecclesiastikstatens enkor och barn flera gånger inom Linköpings stift 1843—1859 och under riksdagen 1863 i fråga om dylik inrättning för hela riket; ledamot af Linköpings bibel- och biträdes-missions-sällskap, af samfundet pro fide et christianismo, m. fl. sällskaper.

Af trycket utgifvit: Förberedande Matematiska Elementarbegrepp, Linköping 1841. — Nykterhetstal, Link. 1842. — Programmer såsom rector 1845—1847. — Några ord om fattigvården, Link. 1853. — Om några hufvudpunkter i den nya bränvinslagstiftningen, Link. 1855. — Några ord till husbönder om deras tjenares framtid, Link. 1856. — Pröfver Andarne, Sthm 1860. — Predikan på Annandag Jul, Norrköping 1862. — Tal i Linköpings Stifts Bibelsällskap 1864. — Afskedspredikan i Qvillinge, Norrköping 1865. — Specimina och recensioner m. m.

GUSTAF LINNARSSON, född d. 10 Juni 1800; stud. i Upsala 1818; philos. cand. 1825; duplicant i Skara 1826; philos. doctor 1827; apologist 1828; spec. för lectorat i philosophi 1831; prestvigd 1835; rector vid Skara skola 1837; kyrkoh. i Falköping 1839; v. præses vid prestmötet i Skara

1847; contractsprost 1850; riksdagsfullmäktig 1853; L. N. O. 1860; utan ansökan uppförd å första rummet på förslag till domprost i Skara 1864.

Af trycket utgifvit: Ord till musiken vid några fester vid Läroverket i Skara, såsom 1830 vid tusenårs-jubileet för christendomens första förkunnande i Sverige, 1841 tvåhundraårs-jubileet i anledning af Skara Gymnasii instiftelse, samt 1833 vid invigningen af en ny läroverksbyggnad.

ADAM THEODOR STRÖMBERG, född i Strengnäs d. 3 Juni 1820; stud. i Upsala 1839; philos. cand. 1847; v. collega vid Strengnäs skola s. å.; philos. doctor 1848; lärare vid Örebro lärov. 1848—52; ord. lärare vid elem.-lärov. i Strengnäs 1853; förestod theol. lectoratet derstädes en del af läsåret 1859; spec. för lectoratet i theologi s. å.; företog på Statens bekostnad en resa i Tyskland och Danmark för iakttagelser rörande dessa länders skolväsende 1861; prest- och pastoral-ex. d. 23 Maj 1863; prestvigd d. 24 Maj s. å.; domprost i Strengnäs 1864; tilltr. d. 4 Juli s. å.

Af trycket utgifvit: De notione Ecclesiae, ejusque historico-dogmatica explicatione observationes nonnullae (Disp.). — Skaldestycken, belönta med Sv. Akad:s mindre pris 1851 och 1856, Örebro 1852 och 1857. — Iakttagelser rörande Skolväsendet i Tyskland, Strengnäs 1862. — Geografisk-Ethnogr. Läro- och Läsebok för Skolor och Vettgirig Allmoge, Sthm 1865. — Minnesteckningar öfver afl. Stiftsbröder, Strengnäs 1866. — Predikningar.

HARALD AHLBERGER, född i Solberga församling af Göteborgs stift och Bohuslän d. 17 Juli 1817; stud. i Upsala 1835; philos. doctor 1839; e. o. bibl. amanuens 1844; theol. cand. 1845; docens i exegetik vid Upsala univ. s. å.; prestvigd d. 18 Oct. 1846; theol. adjunct vid Kongl. krigs-academien å Carlberg och comminister i Solna 1847; tilltr. d. 4 Maj 1848; disput. pro cand. theol. 1850; pastoral-ex. 1854; pastor vid Kongl. Uplands Reg:te 1852; lector i theologi och moral vid Kongl. krigs-acad. och slots-pastor vid Carlberg, tillika pastor i Solna och slots-pastor på Ulriksdal 1853; tilltr. s. å.; prost 1854; erhållit men icke antagit kallelse till profs afläggande för domprost-embetet i Göteborg; L. N. O. 1864; kyrkoh. i Nyköpings Vestra Stads- och Nicolai landsförs. d. 13 Jan. 1865; tilltr. d. 4 Maj s. å.; ene inspector vid Nyköp. h. elem.-lärov. s. å.; v. contractsprost s. å. under riksdagen.

Af trycket utgifvit: Quid de rebus post mortem futuris doceant Apocrypha Vet. Test:i, p. I och II, Upsala 1850. — Hebr. Grammatikens Hufvudreglor af J. C. Lindberg. Öfvers. med tillägg, Upsala 1843, 2:dra uppl. 1845. — Lärobok i den christna Tros- och Sedeläran samt kyrkohistorien, Sthm, 2:dra uppl. — Grunddrag till Moral-theologien af Ernst Sartorius, tredje afdeln. Öfvers., Sthm 1853. — Åtskilliga Predikningar och Tal, deribland Predikan å första Prestmötesdagen i Strengnäs den 21 Aug. 1866.

AXEL EURÉN, född i Stockholm d. 21 Sept. 1803; stud. i Upsala 1822; philos. doctor 1827; prestvigd d. 14 Dec. s. å.; rector-duplicant vid Mariæ h. lärdomsskola i Sthm 1828; aflade disputationssprof inför theol. facult. i Up-

sala 1834; pastoral-ex. d. 25 Jan. 1832; v. adjunct vid Sthms gymnas. v. t. 1832 samt ordin. adjunct d. 28 Aug. s. å.; tjänstgörande e. o. hofpredikant d. 30 Jan. 1833; v. lector 1835 samt ordin. lector i theol. och grek. språket vid Sthms gymnas. d. 24 Febr. 1837; notarie vid hofconsistoriet d. 3 Jan. 1842; ordin. kongl. hofpredikant, pastor vid hofförsamlingen samt v. ordf. i hofconsistoriet 1843; kyrkoh. i Folkerna samt prost s. å.; tilltr. 1845; erhööll extra ansökningsrätt till regala pastorat öfver hela riket s. å.; kyrkoh. i Söderbärke 1857; tilltr. 1859; har under flera år varit secreterare i svenska bibelsällskapet äfvensom i sv. missionssällskapet och sedan 1854 ledamot af samfundet pro fide et christianismo; L. N. O. 1854; fullmäktig för Westerås stifts presterskap vid sex riksdagar.

Af trycket utgifvit: Ad Mysteria, imprimis Græca, Observationes, Upsala 1827. — De harmonia cultus, ex comparatis Græcorum Christianorumque vitam percipiendi rationibus, potissimum spectata, p. I—III, Upsala 1831. — Theses pro munere Adj. Gymn., Holm. 1832. — Theses pro munere Lectoris, Holm. 1836. — Minnen af utmärkta personer, 64 biografier (med åtföljande porträtter, lithograferade af Vögt) i 16 häften, Sthm 1835—1839. — Tal på tjugofemte årsdagen af Konung Carl XIV Johans tillträde till regeringen, Sthm 1843. — Tal vid Svenska Bibelsällskapets allmänna sammankomst, Sthm 1843. — Tvenne i Biografiskt Lexikon, 10:de Bandet, införda lefnadsteckningar öfver Carl Gustaf och Erik Nordforss, Upsala 1844. — Tre programmer vid Stockholms Gymnasium, 1838, 1841 och 1844. — Predikan vid Kyrkoinvigningen i Folkerna år 1853, jemte Berättelse om Folkerna församlings gamla och nya kyrkor, Sthm 1853. — Tal vid invigningen af nya begravningsplatsen i Folkerna år 1855, Westerås 1856. — Predikan vid Prestmötet i Westerås 1856, Westerås s. å. — Om vår tids Kyrka och Christendom i Sverige. Betraktelser af en kyrkans tjänare, Sthm 1865. (Anon.)

CARL DANIEL AROSENIUS, född i Rytterne d. 31 Dec. 1804; stud. i Upsala 1823; philos. doctor 1827; apologist samt derefter collega vid Fahlh. lärdomsskola 1828; aflade acad. disputationsprof i Upsala 1835; prestvigd 1839; matheseos lector i Westerås 1840; kyrkoh. i Lindesberg 1844; tilltr. 1847; prost s. å.; revisor af stats-, banko- och riksgäldsverken 1851; riksdagsfullmäktig 1853—54; contractsprost 1860; L. N. O. 1863.

Af trycket utgifvit: En akademisk dissertation samt ett minnestal öfver framlidne Biskopen m. m. G. Nibelius.

NILS LINDGREN, född i Bogesjö af Ljuders socken och Kronobergs län d. 16 April 1803; stud. i Lund 1821; philos. doctor med högsta betygen bland promoti 1826; docens i historia vid Lunds univ. 1827; e. o. adjunct i historia 1829; lärare vid uppfostringsskolan å Barnängen i Stockholm 1830; lector i historia vid Kalmar gymnas. s. å., samt vid Wexiö gymnas. 1834; rector gymnasiij läsåret 1833—1834; efter aflagdt disputationsprof i st. för prest- och pastoral-ex. prestvigd 1837; theol. lector vid Wexiö gymnas. 1839; rector gymnasiij läsåren 1838—1839 samt 1842—1843; kyrkoh. i i Wäckelsång 1843; prost s. å.; befullmäktigad theol. professor med ansökningsrätt till regala pastorat i hela riket 1844; förordn. af Kongl. Maj:t till

medlem af den ecclesiastika pensions-comitéen i Stockholm 1846; revisor af stats-, banco- och riksgälds-verken 1847; riksdagsfullmäktig för Wexiö stift 1847—1848, äfvensom 1850, men då af sjukdom hindrad att mottaga förtroendet; L. N. O. 1854; medlem af det kongl. danska oldskrift-selskab i Köpenhamn 1834, af svenska fornskrift-sällskapet i Stockholm 1844 och af samfundet pro fide et christianismo i Stockholm 1846.

Af trycket utgifvit: Spartanorum et Atheniensium de Hegemonia ante Periclem contentio, partes IV, Lundæ 1827. — Om Grekiska kolonierna, 8 delar, Lund 1828. — De historica Cyropædiæ Xenophontæ auctoritate partes III, Lundæ 1829. — Panthea et Abradatus, narratio Xenophontea, Lundæ 1830. — Morientis Cyri Majoris ad filios et amicos oratio, Lundæ 1830. — Thucydidis de rebus Græcorum antiquis exordii loco disputationis, partes II, Lundæ 1830. — Theses XLV historicae, Calmariae 1830. — Theses historicae, Vexioniae 1831. — Minnesord öfver Prosten och Kyrkoherden i Lenhofda Johan Engstrand, Wexiö 1835. — Seniorn bland Rikets Presterskap, Professorn, Contractsprosten och Kyrkoherden i Åsheda, m. m. Doctor Samuel Heurlins lefnad, Wexiö 1836. — Origo Pietismi Speneriani altius repetita et breviter explicata, commentatio theologica, Vexioniae 1837. — Handlingar rörande Åkianismen jemte inledande betraktelser. Föredrag vid prestmötet i Wexiö den 18 Juni 1867, Lund s. å. — Dessutom åtskilliga skolprogram, tal m. m.

CARL EMANUEL BEXELL, född i Wilstad d. 24 Mars 1786; stud. i Lund 1806; prestvigd 1811; philos. doctor s. å.; hofcancellerens ombud vid boktryckeriet och bokhandeln i Jönköping 1816; tillerkänd dubbel årsberäkning såsom pastors-adjunct i Jönköping 1811—1818; comminister i Källarö 1818; kyrkoh. i Rydaholm 1825; prost 1833; contractsprost i Östbo contract 1857; fungerat vid prestmöten 1817, 1836, 1859 och 1867; försvarat theser vid södra Sveriges nykterhets-föreningars årsmöten i Jönköping 1840, i Skara 1841 och i Wexiö 1842; riksdagsfullmäktig för Wexiö stift 1844; för aflemnade täflingsskrifter belönt af samfundet pro fide et christianismo 1843, och, med andra guldpenningen, af svenska akademien 1844; jubel-doctor 1862.

Af trycket utgifvit: Reflexioner öfver den vid 1809 och 1810 årens riksdag beslutade förändring i våra vid offentliga gudstjensten hittills brukade religionsböcker, Jönköping 1811. — Förslag till förlikning mellan dem, som bestrida och förfäktat Hofrådet Doctor Jungs sak i förklaringen öfver Johannis uppenbarelse, Jönköping 1811. — Huru skall det omätliga begäret efter brävnins nyttjande, särdeles bland allmogen och den uppvexande ungdomen, kunna efterhand om ej alldeles förtagas, dock så mycket möjligt är inskränkas till måttligt bruk? Prisskrift, belönt och till trycket befordrad af Samfundet pro fide et christianismo, Sthm 1814, 2:dra uppl. Jönköping 1832. — Fosterlandskänslan: Meditation, Jönköping 1821. — Psalmboks-cateches, eller alla frågorna i D:r Luthers lilla Cateches besvarade med versar ur svenska psalmboken, Jönköp. 1829, — Ansgarius, eller christna religionens införande i Sverige: Historisk anledning till den tusenåriga svenska kyrkans jubelfest år 1830, Jönköp. 1830, 3:dje uppl., Jönk. 1831. — Berättelse om tusenårs-festens firande i en Smäländsk landtkyrka, Jönköping 1831. — Svenska barndomens symboliska bok, eller D:r M. Luthers lilla Cateches, ställd i mindre frågor och i sammanhang med svenska psalmboken, till förberedelse för barn och sjelfpröfning för äldre, Jönköping 1831. — Återseendet efter döden: några stunders andakt för minnet, saknaden och hoppet, Jönköping 1832. — Julbordet, Wexiö 1839, — Drinkarens Fader vår, Jönköping 1839. — Det nya julbordet: Berättelse och

betraktelser, tillegnade Rydaholms nykterhets-förening, Jönköping 1839, 4:de uppl. Jönk. 1841. — Om nykterhetssakens förbindelse med allmän människobildning, Jönköp. 1840. — Nykterhetsvänskapens sätt att verka för sitt ändamål, Jönköping 1840. — Tre ord i förbigående på vägen till evigheten, Wexiö 1840. — Ännen att behjerta, eller framställning af några bland de viktigare frågorna vid riksdagen 1840, Wexiö 1840. — Samvetet i förhållande till natur, konst och vetenskap, med hufvudsakligt afseende på efterbildningsteorien, och slutlig tillämpning på samhällsläran och dagens fråga kommunalförfattningen, Jönköping 1840. — Grundsatser i nykterhetsfrågan, föreslagne till ventilation vid årsmötet med södra Sveriges nykterhets-föreningar i Skara 1841, Skara s. å. — Om skilnaden emellan en rent af bruten och förnekad nykterhetsförbindelse, och en ångrad tillfällig förseelse mot ett gifvet nykterhetslöfte, Wexiö 1842. — Bönen Fader vår, tillämpad till särskilda andaktstunder och själsbehof, eller Bönbok för hemmet och kyrkan, Jönköping 1844. — Bibelhistorisk cateches, till begagnande vid undervisningen i folkskolorna, Jönköping 1848, 3:dje uppl. 1858. — Kyrkans Idée: ett ord i förbigående, med anledning af dagens religiösa frågor, Wexiö 1856. — Predikningar öfver de för Böndagarna år 1862 anbefalldes Högmessotexter, Sthm 1862. — Bibelförklaringar för olärda öfver första årgången af Svenska Kyrkans senast anbefallda Högmessotexter, 2:ne häften, Sthm 1862. — Bibelförklaringar för olärda öfver andra årgången af Svenska Kyrkans senast anbefallda Högmessotexter, 2:ne häften, Sthm 1863 och 1865. — Om religion och religiösa principer. Föredrag vid prestmötet i Wexiö d. 19 Juni 1867, Wexiö 1867. — Dessutom strödda predikningar, åminnelsetal m. m.

SVEN LIBERT BRING, född i Össjö d. 3 Febr. 1826; stud. i Lund 1844; philos. doctor 1850; theol. cand. 1855; prestvigd d. 24 Juni s. å.; docens i systematisk theologi vid Lunds univ. 1856; speciminerade såsom sökande till theol. adjunctur 1859 och uppfördes på förslag s. å.; kyrkoh. i Torrlösa 1862; præses vid prestmötet i Lund 1864.

Af trycket utgifvit: "I skolen allsintet svärja." Några ord till det Svenska folket om de Svenska ederna, Lund 1857, 2:dra uppl. 1862. Översatt på Norriska, Christiania 1861. — Dogmatisk utveckling af Gudsbegreppet, Lund 1859. — Kyrkotukten, betraktad från biblisk ståndpunkt, Lund 1859. — Satser om religion, christendom och kyrka, behandlade vid prestmötet i Lund 1864. Med tillägg ånyo utgifna s. å. — Sex betraktelser öfver Christi lidande, Sthm 1867. — Predikningar på Sönd. efter Nyår, Tref. söndagen och Långfredagen, samt "Pilten Samuel," barnpredikan i Torrlösa kyrka. — Uppsatser i Svensk Kyrkotidning, Theologisk tidskrift m. fl. tidskrifter och tidningar.

SEVERIN CAVALLIN, född i Borlunda i Skåne d. 24 Sept. 1820; stud. i Lund 1834; philos. doctor 1844; docens i grekiska språket vid Lunds univ. d. 27 Sept. 1843; föreslagen till adjunctur i samma språk 1844; spec. för theol. adjunctur 1849; prestvigd d. 20 Juni s. å.; pastoral-ex. d. 19 Dec. 1850; kyrkoh. i Hvellinge och Fuglie d. 22 Juli 1858; tilltr. 1859.

Af trycket utgifvit: De formis casuum græcorum, Lund 1843. — De Optativo, Lund 1844. — Staten, dialog af Plato. Öfers. i 8 acad. disputationer, Lund 1846—49. — Lunds Universitets Matrikel, Lund 1846. — Principii Schleiermachers dogmatici expositio critica, Lund 1849. — Lunds Stifts Herdaminne, 5 delar, Lund 1854—1858. — Om christligt familjelif af H. W. J. Thiersch. Öfers., Lund 1855. — Familjen af W. H. Riehl. Öfers., Lund 1856. — Evangelisk Pædagogik af C. Palmer, Öfers., Sthm 1856. — Lucæ Evangelium, utlagdt af W. F. Besser. Öfers., Lund 1857. — En årgång predikningar af C. Palmer. Öfers. 3 häften, Malmö 1857—58 och 60.

— Predikningar på alla årets Sön- och Högtidsdagar af A. F. Huhn. Öfvers., Malmö 1857 och Lund 1866. — Nils Lovén. Minnesord uppläste på Akad. Föreningen i Lund den 6 Mars 1858; tr. i Lunds Studentkalender 1863—64. — Predikan på 1 Sönd. e. Trettondedagen (i Lunds Stifts Presterskaps postilla, 1 årgången), Lund 1863. — Till minne af de efter Prestmötet år 1858 aflidne prester i Lunds Stift. Föredrag vid prestmötet i Lund 1864 (tr. i prestmötes-handlingarne). — Evighetstankar af J. A. Bengel. Öfvers., Göteborg 1867. — Sagor från Grekernes och Romarnes hjelteålder, bearbetade af A. L. Grimm. Öfvers. I delen, Lund 1867.

CLAES SVANTE LINDSKOG, född i Twerreds församling af Elfsborgs län d. 3 Juni 1820; stud. i Lund 1840; philos. doctor 1844; prestvigd 1845; fångpredikant vid Halmstads läns fängelse d. 12 April 1845 till d. 4 Maj 1861; derjemte dels pastorsadjunct och dels v. pastor inom Halmstads, Öfraby och Holms pastorat; bataljonspredikant vid Hallands infanteribatnljon d. 12 April 1853; kyrkoh. i Örgryte och Carl Johans församling d. 12 April 1861; contractsprost i Domprosteriets södra contract d. 31 Dec. 1861; fungerade som præses vid 1865 års prestmöte i Göteborg.

Af trycket utgifvit: Om vår tids religiösa subjectivism, synodaldisputation, Göteb. 1865. — Dessutom åtskilliga spridda tal och uppsatser.

LEONARD MAGNUS GROTH, född på Carlsfors i Silleruds församling af Wermlands län d. 9 Maj 1818; stud. i Upsala 1837; philos. doctor 1842; aflade theoret. och prakt. theol. ex. 1844; efter d. 27 Sept. 1845 aflagdt prof utn. lector i grekiska språket vid Carlstads gymn. d. 27 Maj 1846; prestvigd d. 13 Maj 1853; inspector för folkskollärare-seminarium i Carlstad d. 14 Jan. 1855; pastoral-ex. d. 27 Sept. 1856; prorektor vid Carlstads h. elem.-lärov. under ordinariens vistelse vid riksdagen d. 28 Mars 1857; kyrkoh. i Hammarö præb.-pastorat d. 2 Sept. 1857; rector vid Carlstads h. elem.-lärov. fr. d. 1 Maj 1859 till årets slut; contractsprost i Kibls contract d. 16 April 1861; uppförd på förslag till biskop i Carlstads stift d. 9 Dec. 1863.

Af trycket utgifvit: Epistola Clementis quæ dicitur prior ad Corinthios, in sermonem Svecanum versa cum notis, partes IV, Upsala 1845. — Förklaring öfver Pauli Bref till de Romare, Upsala 1848. — Åtskilliga skolprogram m. m.

JONAS WIDÉN, född i Ångermanland d. 15 Nov. 1824; stud. i Upsala 1846; dim.-ex. 1848; philos. doctor 1854; theol. cand. 1853; prestvigd d. 3 Juni 1854 och tjenstgjorde derefter såsom pastors-adj. i Skellefteå; spec. för theol. lectorat i Hernösand 1855; förestod gymnasii-adjuncturen derstädes h. t. s. å.; pastoral-ex. 1856; v. comminister i Hernösands och Hernö församlingar d. 19 Mars s. å. samt ordin. comminister d. 8 Juni 1857; aflade disputationssprof inför theol. facult. i Upsala d. 23 Oct. 1858; förestod lectoratet i historia vid h. elem.-lärov. i Hernösand v. t. 1859, samt från d. 29 Juni s. å. lectoratet i theologi med skyldighet att examinera i prest- och pastor.-ex.; lector i theologi samt kyrkoh. i Häggdångers præb.-pastorat d. 5 Nov. 1859;

tilltr. d. 4 Maj 1860; sedan d. 30 Dec. 1863 folkskole-inspectör öfver delar af Ångermanland och Westerbotten; præsens vid prestmötet i Hernösand 1866.

Af trycket utgifvit: Om Frihetens och Nådens förhållande till hvarandra med särskild hänsyn till Omvändelsen. Acad. Afhandl. 1858. — Bidrag till kännedom af Läsarsällskapet eller Separatisterna i Skellefteå, Sundsvall 1855. — Prestbristen, dess orsaker och medlen till dess afhjelpande, Hernösand 1856. — Genmäle å några anmärkningar i Wäktaren (mot ofvannämnda Academiska afhandling), Hernösand 1858. — Tyska Protestantismens inre utvecklingsgång sedan midten af förra årh. af K. F. A. Kahnis. Öfvers. Sthm 1863. — Konfirmationen af Th. Kliefoth. Öfvers. och bearb., Hernösand 1866. — Theol. Studier öfver det christna prestembetet och de christnas prestadöme, Hernösand 1866. — Redogörelse för diskussionen vid prestmötet i Hernösand öfver den der framställda afhandlingen: Theol. Studier etc., intagen i Theol. Tidskrift, Upsala 1866.

SIMON BRANDELL, född i Ångermanland d. 6 Juni 1822; stud. i Upsala 1840; dim.-ex. 1843; philos. doctor 1848; collega vid Hernösands lärdomsskola d. 10 Maj 1848; bestred apologisttjensten vid samma skola h. t. 1848 och v. t. 1849, adjunctstjensten vid Hernösands gymnasium h. t. 1849 och v. t. 1850, conrectorstjensten vid Hernösands lärdomsskola h. t. 1850 och adjunctstjensten vid gymnas. v. t. 1851; ord. collega vid Hernösands lärdomsskola i i Jan. 1852; förestod lectoratet i theologi vid Hernösands h. elem.-lärov. med tillhörande skyldighet att examinera i prest- och pastor.-ex. h. t. 1854 till h. t. 1857; spec. för rectorstjenst 1854; spec. i Hernösand för lectorat i theologi 1855; pastoral-ex. 1857; kyrkoh. i Wibyggerå d. 10 Sept. 1858 och i Själevad d. 8 Maj 1868.

Af trycket utgifvit: De Thucydide, Historiæ Scriptore, Hernösand 1851. — De Stilo Pauli Apostoli, Hernösand 1855. — Om den sednaste proföfversättningen af det Nya Testamentet, utgifven af Kongl. Sv. Bibelcommissionen 1861, kritisk uppsats, införd i Sv. Kyrkotidning, Lund 1862. — Föredrag öfver 1 Petr. 3, 17—22; 4, 6, hållet vid prestmötet i Hernösand i Aug. 1866 samt tryckt i detta prestmötes Handlingar. — S:t Luce Evangelium i Bibliska Andaktsstunder förklaradt af Doct. W. F. Besser. Öfvers., Hernösand 1858. — S:t Johannis Evangelium i Bibliska Andaktsstunder förklaradt af W. F. Besser. Öfvers., Hernösand 1859. — Rättrogens vandring till det himmelska hemmet af A. Caspers. Öfvers., Hernösand 1867. — Åtskilliga Predikningar och Tal, dels intagna i de på Ev. Fosterlands-Stiftelsens förlag utgifna predikosamlingar, dels särskildt tryckta.

JOHAN GAHNE, född på Gotland d. 8 Oct. 1796; stud. i Lund 1813; philos. doctor 1820; amanuens och v. consistorii-notarie i Wisby; v. collega scholæ 1821; 1:ste apologist och ord. collega 1822; v. rector 1825; prestvigd s. å.; förestod tillika Walls pastorat 1828; ord. rector 1829; kyrkoh. i Hejde 1830; officierade vid prestmötet i Wisby 1832; prost s. å.; fullmäktig för Wisby stift vid riksdagarne 1840, 1844, 1853 och 1856 samt revisor af stats- och banco-verken 1853; L. N. O. 1860; har derjemte inom stiftet haft flerfaldiga kyrkliga och allmänna uppdrag.